

ISSN 2311-1844

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Кафедра української та зарубіжної літератур і
методик їх навчання**

ПОЛІЛОГ

№ 11

**Науково-публіцистичний збірник
Засновано у 2013 р.**

Житомир
2023

УДК 82–92 : 82.09

Видається за рішенням вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 20 від 24 листопада 2023 року)

Головний редактор

Олена Юрчук, доктор філологічних наук

Відповідальний секретар

Вікторія Білявська, кандидат філологічних наук

Редакційна колегія:

Володимир Ершов, доктор філологічних наук
Любов Башманівська, кандидат педагогічних наук
Андрій Усатий, кандидат педагогічних наук
Оксана Чаплінська, кандидат філософських наук

Верстка, технічне редагування

Олеся Бондарчук, кандидат філологічних наук

Затверджено на засіданні
кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
(протокол № 5 від 9 листопада 2023 р.)

Державна реєстраційна служба України. Свідоцтво про державну
реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія ЖТ № 184/561-Р від 04.04.2013 р.

Наукове видання

Полілог: науково-публіцистичний збірник / [гол. ред. О. Юрчук].
Житомир: Комунальне книжково-газетне видавництво «Полісся», 2023.
Вип. 11. 68 с.

Адреса редколегії:

Житомирський державний університет імені Івана Франка.
10008. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, корп. 4, ауд 503.
e-mail кафедри: kaf.ukr.lit@gmail.com

© Житомирський державний університет імені Івана Франка.

ISSN 2311-1844

З М І С Т

ЕЙДОС ЛІТЕРАТУРНОГО ТЕКСТУ

Вікторія БЕЗПРОЗВАННА

ІДЕЙНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЦІННОСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА В
ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ
І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО 4

Тетяна БОРКАНИН

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ
ПОЗАСЮЖЕТНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У
СТАРШІЙ ШКОЛІ 7

Яна КОВАЛЬЧУК

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У
СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ 12

Галина КОЛОДЮК

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ НА
УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ
(ЗА ТВОРАМИ ОЛЕНИ БРАТАН) 15

Тетяна ЛУГИНА

БАРВИ В ПОЕЗІЇ МИКОЛИ
ВОРОБИОВА 21

Марія МАКАЛЮК

АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЗА
ДОПОМОГОЮ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО
ПІДХОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ
ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ 25

Юлія МИРОНЧУК

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ 31

Карина МИСЬКО

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ
АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ
ЧИТАННЯ 34

Дар'я СУХОВІЙ

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИКО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО РОМАНУ МАРІЇ
МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ» 38

Олена ТАБАЧНА

«ГЕЛОТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВІСТІ
М. ХВИЛЬОВОГО «ІВАН ІВАНОВИЧ» 42

Наталія ХОМУТОВСЬКА

СУЧАСНІ НАУКОВІ ІНТЕГРАЦІЇ 45

Олена ЮРЧУК,

Оксана ЧАПЛІНСЬКА

«ВОНА ГЛИБОКО ВДИХНУЛА І,
БЕЗЖАЛЬНО ЗРИВАЮЧИ ГОЛОСОВІ
ЗВ'ЯЗКИ, ЗАКРИЧАЛА...». ЛІТЕРАТУРНЕ
ЖИТТЯ ПОВОЄННОГО КИЄВА В РОМАНІ
«КЛАВКА» МАРИНИ ГРИМИЧ 48

СОБОР МУЗ:

ПОЕТИЧНА СТОРІНКА

Юлія ГЕРАСИМЕНКО 53

Олександра ДРАГАЛЬЧУК 56

Наталія ЗАРУДНЮК 58

Галина КОЛОДЮК 62

Тетяна КРУЧИНСЬКА 63

Ольга СТАЛЬ 64

V POWERH

Вікторія БІЛЯВСЬКА

УЧАСТЬ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І МЕТОДИК
ЇХ НАВЧАННЯ У ПРОГРАМІ
«ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ»
НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА
АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
(РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА) 66

Вікторія БЕЗПРОЗВАННА,
магістрантка ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка
Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

ІДЕЙНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА В ДРАМАТУРГІІ І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

У статті розглянуто ідейно-філософські цінності європейського просвітництва в драматичних творах Івана Котляревського «Наталка Полтавка» та «Москаль-чарівник».

П'єси Івана Котляревського значною мірою ґрунтуються на ідейно-філософських і художніх засадах європейського просвітництва. Європейська драматургія XVIII – початку XIX ст. поступово відходить від впливу сильної барокової традиції і наближається до класичного жанру. Тому трагедія відображає драматичне становище героїв, змальовує безмежні страждання людини, підсилює моральний тон і вихваляє чесноти. Театр «Просвіта» відновлює комедію. У Франції з'явилася «сльозлива комедія», що була заснована на чуттєвому й емоційному вихованні; у Британії «сентиментальна комедія», що характеризувалася серйозністю й посиленням уваги до соціальних, релігійних і моральних проблем. Д. Дідро створив власну теорію нового жанру – «буржуазну драму», що стала, за дослідженнями вчених, творчим продуктом епохи Просвітництва. У центрі – спроба доєднатися до емоційного світу звичайного глядача. Ця думка стала провідною і у творчості І. Котляревського, який для Полтавського театру написав у 1818–1819 роках дві п'єси, а саме: «Наталка Полтавка» та «Москаль-чарівник». Першим театром, що почав ставити вистави українською мовою, був саме Полтавський театр.

Вивченню драматичної спадщини І. Котляревського присвятили свої праці Л. Мороз, Г. Немченко, В. Щербина, А. Хлопова, В. Сарاپин та ін. Автори досліджують специфіку засвоєння загальноєвропейської просвітницької інтелектуально-філософської й культурної парадигми в драматичних творах Івана Котляревського; розглядають особливості жанру, характер драматичного конфлікту, систему образів, морально-етичну проблематику творів драматурга.

У соціально-побутовій драмі «Наталка Полтавка» та водевілі «Москаль-чарівник» онтологія та мистецтво раціоналістичного типу висвітлюються за традицією, з позицій світоглядних засад автора та персонажів, соціологічного пояснення природи драматичного конфлікту, жанрово-стильового злиття (рококо, просвітницький класицизм, сентименталізм, просвітницький реалізм).

© Безпрозванна В.

В. Сарапін, підтримуючи шпенглерівську думку про те, що немає «кращих» і «гірших» культур, менш чи більш розвиненого мистецтва, вважає, що люди певної культурної епохи мають мистецьку практику, що структурується культурою мислення і дії. Авторка виділяє найбільш репрезентативні універсальні системи цінностей та дискурс ідей європейського Просвітництва, образи, символи, суспільні та естетичні перспективи цього філософського, інтелектуального й культурного руху, який призвів до появи національного образу в літературі та драматургії перших десятиліть XIX ст. [3].

Щоб повніше описати ідейно-філософські цінності європейського просвітництва в драматургії І. Котляревського, зокрема творів «Наталка Полтавка» та «Москаль-чарівник», необхідно взяти до уваги культурний ландшафт, у якому формувався письменницький образ І. Котляревського. Власне, йдеться про Полтаву 1870-х років. У 1830-х роках під поглядом класика нової української літератури місто переживає перехід у політичному й культурному статусі від невеликого полкового містечка.

Загальновизнаною є думка, що комедія була рушійною силою створення драматичних творів, а І. Котляревський використав модель, успішну серед столичної публіки. Автор називав твір «Наталка Полтавка» оперетою, чим чітко утверджував його національну своєрідність.

Прототипом драми І. Котляревського дослідники вважають автентичну французьку комедію з гумористичними сценами народною мовою, складними й сентиментальними персонажами та ситуаціями. Або ж це може бути вдосконалена версія британської фольк-опери – комедія з музичними інтермедіями, що містить соціальну критику, гумор і сатиру [3].

Твори «Наталка Полтавка» та «Москаль-чарівник», як і комічні опери, мають яскраво виражений національний колорит, що виходить за рамки типових ознак жанру. Жанр «Наталки Полтавки» можна розглядати як українську версію традиційного драматичного тексту, що поєднує в собі універсальність і проблеми місцевості та художнього стилю. П'єса поєднує філософсько-інтелектуальний дискурс і стилістичні особливості кількох дидактичних театральних шкіл.

Однією з основних складових системи ідейно-філософських цінностей є щастя. У «Наталці Полтавці» простежується художнє оформлення етики щастя, утверджене ще у XVIII ст. Французькі гуманісти писали, що всупереч бароковим очікуванням вічного щастя, мета людського існування полягає в земному житті серед інших. Ідея порятунку замінена ідеєю індивідуального й колективного щастя [1].

Як і всі європейці епохи Просвітництва, герої п'єси прагнуть влаштувати земне життя, яке було б комфортним як матеріально, так і морально, у класичній триєдності місця, часу та дії. Зрозуміло, що в кожній людини є свої ідеали та цілі в житті. І. Котляревський пропонує декілька яскравих моделей вибору щастя: Тетерваковський вважає, що щастя – це втіха марнославства, виборний Макогоненко бачить щастя в матеріальній вигоді, Микола вважає, що щастя – це особиста свобода й можливість відкриття й освоєння нових просторів, Петро – самовіддана

любов і домашнє щастя, Терпелиха – розумний спокій і дотримання патріархальних традицій. Носієм авторської концепції справжнього щастя є Наталка.

Для І. Котляревського – це був і просвітницький ідеал зосередженої людяності, і форма його бачення України. «Небагата, проста, але чесного роду», Наталка була наділена вродженим благородством, національною і загальнолюдською честю та гострим розумом: «Моє багатство – моє добре ім'я» [3].

Ідеал патріархальної сім'ї і добродесного українства зображує І. Котляревський і в опері «Москаль-чарівник». Незважаючи на водевільну ситуацію, його героїня поводить себе достойно, пам'ятаючи про вірність шлюбному обов'язкові й святість подружжя та свою етнічну й ментальну відповідальність. Критерієм цінності для неї є родова ментальна пам'ять, яка пов'язує людину з народними духовними традиціями, фольклором (піснею), материнською мовою, становою мораллю. Тому жінка з презирством ставиться до Фінтика, котрий не шанує, а навіть соромиться своєї матері.

Автор словами героїні висловлює повчання: «Гріх вам смертельний таким сином бути. Яка б мати ваша не була, но все мати. Вона ж у нас жінка добра, розумна і поважна, а що себе веде попросту, сього вам стидитися нічого» [2, с. 293].

Тетяна, як і Наталка Полтавка, переконана, що хто зневажає своїх рідних, на них не можна ні в чому покластися. «Нічого не можна на його повірити, і такий єсть осоружніший между людьми, як паршива вівця в отарі» [2, с. 293].

Отже, у п'єсах «Наталка Полтавка» та «Москаль-чарівник» представлено ідейно-філософські цінності європейського просвітництва, загальнолюдські виховні етичні цінності, переосмислені та перенесені на національний ґрунт. Стилістична поліфонія образів і художнє вирішення конфліктів, що було характерне для класицизму, сентименталізму, передромантичної естетики, свідчить про відкритість українського письменства світовим культурним тенденціям на межі XVIII–XIX ст.

Victoria Bezprozvanna. The ideological and philosophical values of the European Enlightenment in Ivan Kotlyarevskiy's dramatic works

The article examines the ideological and philosophical values of the European Enlightenment in Ivan Kotlyarevskiy's dramatic works "Natalka Poltavka" and "Moskal the Magician".

Список використаної літератури:

1. Іван Котляревський у документах, спогадах, дослідженнях. К.: Дніпро, 1969. 630 с.
2. Котляревський І. Повне зібрання творів. К.: Наукова думка, 1969. 509 с.
3. Сарапин В. Просвітницькі модуси драматургії Івана Котляревського: спроба культурологічного прочитання. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=18999> (дата звернення: 15.10.2023).

Тетяна БОРКАНИН,
магістрантка ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка

Науковий керівник: А. Усатий, доцент

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ПОЗАСЮЖЕТНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті означено основні психолого-педагогічні аспекти ознайомлення із позасюжетними елементами на уроках української літератури у старшій школі, визначено співвідношення між здатністю до аналізу позасюжетних елементів та типом відтворювальної уяви учня, вказано педагогічні особливості роботи із позасюжетними елементами на уроках української літератури.

Позасюжетні елементи впливають на художню глибину твору та його естетичну цінність; вони здатні створювати атмосферу та індивідуалізувати як місце подій, так і персонажів. З інтелектуального погляду, позасюжетні елементи можуть містити глибокі філософські роздуми, включати символи та алегорії, які розширюють інтелектуальний контекст твору та заохочують читача думати. Натомість з емоційної точки зору, позасюжетні елементи можуть викликати сильні емоції у читача, наприклад, внутрішні роздуми персонажів дозволяють читачеві більше співпереживати героям. Насамкінець ці елементи також мають важливе психологічне значення, оскільки вони дозволяють краще розуміти внутрішній світ персонажів і їх мотивацію.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що позасюжетні елементи в літературному творі мають важливе значення, хоч і досі часто залишаються на периферії досліджень учнів на уроках української літератури у школі.

Мета нашого дослідження – узагальнити психолого-педагогічні аспекти ознайомлення із позасюжетними елементами на уроках української літератури у старшій школі.

Щодо визначення цього поняття, то як вказує О. Міщенко, «позасюжетними називаються інформаційно й емоційно насичені структурні елементи композиції твору, які сприяють кращому розкриттю сюжету, хоча не рухають його вперед, не впливають на перебіг подій у творі, хоча можуть штучно затримувати розв'язку (ретардація), уповільнювати розвиток дії» [4, с. 41].

Складність вивчення позасюжетних елементів у школі неодноразово акцентувалася різними дослідниками. Наприклад, Ю. Бондаренко зауважує, що «учні не завжди розуміють художню роль пейзажів, інтер'єрів, портретів, авторських відступів, сприймають їх як

зайву частину тексту, яка нічого не додає до його змісту» [2, с. 248]

У контексті педагогічних умов формування у старшокласників навичок правильного сприйняття позасюжетних елементів літературних творів, необхідно враховувати складний процес взаємодії між художнім сприйняттям і розумовими процесами учнів. Цей процес можна розглядати як інтегровану систему, де художнє сприйняття і розумові процеси взаємодіють, сприяючи розвитку літературного розуміння в учнів. Важливо розглядати рівні сприйняття художнього матеріалу відповідно до типів відтворювальної уяви школярів, оскільки це допомагає класифікувати здібності учнів та легше розуміти їхні можливості і обмеження в сприйнятті літературних творів.

Як вказує, Є. Пасічник у «Методиці викладання української літератури в середніх навчальних закладах», перший тип відтворювальної уяви включає учнів з найнижчим рівнем сприйняття. Вони не здатні виявити авторський підтекст у літературних творах і не сприймають їх як єдину художню структуру. Є. Пасічник пише, що такі учні «не бачать авторського підтексту, не сприймають художній твір в єдності форми і змісту. Вони не помічають багатьох художніх деталей або якщо й помічають, то не розуміють їх доцільності, надто схематично переказують текст твору» [7, с. 73]. Отже, спостереження цієї групи учнів обмежені, тому вони, як правило, не можуть розуміти значення позасюжетних елементів твору.

Другий тип відтворювальної уяви стосується учнів, які можуть виділяти окремі компоненти літературних творів, але не можуть сприймати їх в контексті і взаємозумовленості. Їхнє сприйняття є фрагментарним, тож школярі цієї групи переважно звикли розглядати твір як набір окремих складових. Проблематичність роботи із такими учнями характеризується тим, що «вони вміють визначати роль окремих компонентів художньої структури, проте ці компоненти ще не сприймаються ними в єдності й взаємозумовленості» [7, с. 74].

Третій тип відтворювальної уяви наявний в учнів із найвищим рівнем сприйняття. Вони спроможні розуміти літературний твір на глибшому рівні, включаючи позасюжетні елементи. Такі учні аналізують твір як цілісну художню структуру і розглядають позасюжетні елементи в контексті інших компонентів твору. Загалом їхнє сприйняття є осмисленим і глибоким.

Треба також додати, що з метою ефективного запобігання некваліфікованому читанню у старшій школі та зміцнення розуміння літературних творів ще в середніх класах, важливо застосовувати різні педагогічні підходи та методики. О. Мішина відзначає, що на уроці літератури в середніх класах учитель «повинен звернути увагу на пропущені під час безпосереднього сприйняття, але важливі в ідейно-художньому відношенні моменти й деталі тексту» [3, с. 184], адже зменшення важливості прийомів, «що розвивають увагу учнів до деталей художнього зображення, зменшує пізнавальну активність школярів і можливості їхнього літературного розвитку» [3, с. 184].

Однією з важливих педагогічних умов є те, що засвоєння теоретичних знань про позасюжетні елементи літературного твору потребує поєднання з практичною роботою над текстами творів. Щодо

теоретичних знань, то О. Міщенко слушно наголошує, що «відомості з теорії літератури у старших класах повинні подаватися на якісно новому рівні» [4, с. 39]. Особливо важливо, що випускники повинні володіти основними знаннями з теорії літератури, які відповідають сучасному рівню літературознавчої науки. Це допомагає підготувати учнів до більш глибокого аналізу та розуміння літературних творів, а також сприяє їхньому загальному культурному розвитку.

Вивчення позасюжетних елементів починається у 7-му класі. Для пояснення учням вказаного поняття педагог має говорити і про суперечності в його визначенні в сучасному літературознавстві. Так, деякі дослідники використовують термін «позасюжетні елементи», однак є й так, які вважають, що краще вживати термін «позафабульні елементи». Наприклад, А. Ткаченко [9] вказує, що «позасюжетні елементи» можна розглядати як ті, які включають описи та події, а також внутрішні психологічні аспекти, які розкриваються в діяльності та думках персонажів.

У цілому до складових позасюжетних елементів включають:

- описи (пейзаж, портрет, інтер'єр, екстер'єр, світ речей);
- відступи (ліричні, авторські, публіцистичні, філософські, історичні, автобіографічні тощо);
- вставні епізоди (новели, сцени, сни, листи, екскурси в минуле та майбутнє);
- «заголовковий комплекс,» який включає назву твору, присвяту [4, с. 41].

У вивченні цих елементів у старших класах можна згрупувати їх у блоки для кращого розуміння та аналізу твору. Вважаємо, що поділ позасюжетних елементів на окремі блоки допомагає учням краще розуміти природу та функцію цих елементів у тексті твору. Оскільки літературний твір може містити різні види позасюжетних елементів, такий підхід до їх опанування допомагає упорядковувати матеріал для подальшого вивчення.

Однак вважаємо, що теоретичні знання повинні бути впроваджені в практичну діяльність учнів під час аналізу тексту, а загальна система завдань та запитань, використовуваних під час вивчення літературного твору, повинна включати в себе аналіз позасюжетних елементів, що «дає можливість глибше сприймати художній твір не лише на емоційно-чуттєвому рівні, а й на пізнавально-оцінному» [5, с. 148].

Підкреслимо, що ефективність аналізу літературних творів вимагає цілісного підходу, натомість фрагментарне сприйняття тексту не може створити повного розуміння твору у його цілісності, що, в свою чергу, не сприяє виникненню відповідних емоцій та почуттів у читача. У шкільних хрестоматіях, які складаються з вибраних уривків літературних творів, часто просто здійснюється переказ змісту твору. Такий відхід не завжди дає змогу учням зрозуміти авторську позицію, композиційні особливості, характери героїв та глибину ідеї твору. Тому на початкових етапах літературної освіти важливо акцентувати увагу учнів на позасюжетних елементах у творах, щоб сприяти їхньому глибшому розумінню та аналізу.

Крім цього, треба звернути увагу на те, яким чином педагог із учнями аналізує твір безпосередньо на уроці української літератури. Однак О. Міщенко наголошує, що і досі «замість ідейно-художнього аналізу на уроці ведеться така собі побутова розмова за фабулою літературного твору» [5, с. 148].

Важливим етапом в організації процесу вивчення епічного твору та його складників є вибір підходу, шляху та методу аналізу. Тривалий час дослідники розглядали можливість аналізу окремих епізодів художніх творів, проте цей підхід не завжди сприяє вивченню позасюжетних елементів.

Методист Б. Степанишин та інші вчені слушно наголошують на необхідності цілісного підходу до аналізу художніх творів. Вони доводять, що всі елементи твору взаємодіють між собою, перебувають у взаємовідносинах та логічних зв'язках [8, с. 37]. Отже, розуміння та аналіз окремих складників твору повинно відбуватися в контексті загальної композиції, допомагаючи краще розкрити ідейний зміст твору та взаємозв'язки між його різними аспектами.

На думку Ю. Бондаренко, який пропонує узагалі аналіз позасюжетного матеріалу в контексті дослідження засобів творення художнього часопростору в літературних творах. Дослідник вважає, що композиційний аналіз не завжди дозволяє сформувати учням цілісне уявлення про твір [1, с. 68], і питання опрацювання композиції залишається невирішеним і складним, тому пропонують більш досконалий метод аналізу, який називається хронотопним.

Крім цього, вчені-методисти наголошують на важливості аналізу позасюжетних елементів в контексті авторських методик вивчення художньої прози (наприклад, В. Неділько [6] пропонує розглядати позасюжетні елементи у процесі визначенням ідеї твору).

Можемо підсумувати, що дослідники різними способами підходять до питання аналізу позасюжетних елементів в літературних творах, що відображає багатогранність вказаного поняття. Однак усі дослідники одностайні на думці, що при вивченні літературних творів, особливо художньої прози, важливо розглядати елементи, які не входять безпосередньо до сюжету, але мають велике значення для розуміння авторських методів та ідей.

Під час вивчення позасюжетних елементів у старших класах доцільно використовувати системний підхід, оскільки він сприяє більш глибокому розумінню художнього твору та його композиції. Науково обґрунтоване визначення місця позасюжетних елементів у загальній структурі твору допомагає учням розглядати твір як систему. Робота із позасюжетними елементами дозволить виявити, що «вони є системні за своєю природою художні об'єкти, утворюють окрему мікроструктуру та разом з іншими компонентами складають композицію твору, що в свою чергу підпорядковується системі внутрішньої організації твору» [5, с. 148].

Тобто учні старших класів повинні розуміти, що художній твір, включаючи позасюжетні елементи, має свою внутрішню логіку та логічні зв'язки між окремими компонентами. Застосування системного підходу і допомагає визначити ці зв'язки та зрозуміти, як позасюжетні елементи

співвідносяться між собою та впливають на значення твору.

Висновок. Позасюжетні елементи є важливою складовою художніх творів, які значною мірою впливають на сприймання та розуміння тексту. Їх вивчення необхідно проводити системно, що допомагає учням розглядати твір як систему систем та визначати їх роль у загальній структурі твору. Такий підхід сприяє розвитку аналітичних навичок учнів і формуванню їх здатності робити висновки щодо впливу позасюжетних елементів на художню цілісність твору.

Tetiana Borkanyan. The psychological and pedagogical aspects of familiarization with non-plot elements in Ukrainian literature lessons in high school

The article identifies the main psychological and pedagogical aspects of familiarization with non-plot elements in Ukrainian literature lessons in high school, determines the relationship between the ability to analyze non-plot elements and the type of student's creative imagination, and indicates the pedagogical features of working with non-plot elements in Ukrainian literature lessons.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко Ю. І. Методика шкільного вивчення сюжетно-композиційної організації епічного твору: теорія і практикум : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 143 с.
2. Бондаренко Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 351 с.
3. Мішина О. М. Психологічні та педагогічні передумови вивчення літературних творів молодшими підлітками. Актуальні проблеми психології в закладах освіти. 2014. Вип. 4. С. 183-187.
4. Міщенко О. В. Літературознавча проблема вивчення поняття «позасюжетні елементи» на уроках української літератури в старших класах. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2012. № 7. С. 37–42
5. Міщенко О. В. Підготовка вчителів до аналізу позасюжетних елементів у процесі формування літературної компетентності старшокласників Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2013. Вип. 20. С. 147-150
6. Неділько В. Я. Елементи теорії літератури : конспект лекцій; Київський ун-т ім. Т. Шевченка. К. : б. в., 1994. 68 с
7. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. К. : Ленвіт, 2000. 383 с.
8. Степанишин Б. І. Викладання української літератури у школі : навч. посіб. К. : РВЦ «Проза», 1995. 254 с.

Яна КОВАЛЬЧУК,
студентка 4 курсу ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка

Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті розглянуто сучасні інноваційні технології, які є актуальними для застосування на уроках української літератури; проаналізовано проблемні питання використання інноваційних технологій у системі викладання української літератури.

Освітня система в Україні нині знаходиться в стані структурної реорганізації. Оновлюються зміст, методи, засоби та форми організації навчання. Сучасній освіті потрібні висококваліфіковані педагоги – особистості з творчим потенціалом, які на високому рівні здатні генерувати нові ідеї; з нестандартним мисленням, які готові швидко й оригінально вирішувати проблемні завдання в освіті. Знайти їх вирішення у рамках традиційної системи можна лише тоді, якщо вчитель звертатиметься до активних методів навчання (дослідження, рольової гри, дискусії, діалогу) та інтерактивних технологій (мозкові штурми, рольові ігри).

Темі використання сучасних технологій навчання на уроках української літератури присвятили наукові дослідження І. Дичківська, І. Дівакова, О. Когут, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Самохіна, М. Скрипник, Т. Симоненко та інші.

Як зазначає Н. Голуб, ключовий напрям розвитку системи освіти в школах різних країн спрямований на вирішення проблем освітньої галузі, орієнтованої на особистість – такого типу освіти, де особистість учня чи студента перебувала б у полі зору педагога, психолога, де учіння, пізнавальна діяльність, а не викладання, була б основою в парі «учитель – учень», щоб узвичаєна парадигма освіти «учитель – підручник – учні» була беззаперечно замінена на модерну «учень – підручник – учитель». За таким принципом влаштована система освіти в провідних країнах світу [2].

Визначення поняття «сучасний урок» у педагогічній літературі останніх років створив Ю. Конаржевський. За його словами, сучасним уроком є передусім такий урок, під час проведення якого вчитель професійно користується всіма можливостями задля особистісного розвитку школяра, проникливого й осмисленого засвоєння знань [5].

На думку К. Пономарьової, сучасний урок повинен зацікавлювати учнів, стимулювати до навчальної діяльності, формувати навчальні та пізнавальні вміння, здатність до самоорганізації та

© Ковальчук Я.

самоконтролю, виховувати особистість, яка буде соціально активною, ерудованою, спроможною співпрацювати в колективі.

Також дослідниця вважає, що результативність сучасного уроку залежить від таких чинників: застосування підходу диференціації під час процесу навчання школярів, дотримання норм етики педагога, забезпечення комфортного темпу уроку для конкретного колективу дітей, регулярна заміна різних видів діяльності, дотримання санітарних умов праці, безупинна стимуляція уваги, здійснення ситуації успіху всіх учнів [5].

На уроках української літератури можна використовувати наступні інноваційні технології:

1. Технологія розвитку критичного мислення.
2. Технологія інтерактивного навчання.
3. Ігрові технології навчання.
4. Технологія особистісно-орієнтованого навчання.
5. Проектна технологія.
6. Технологія проблемного навчання.
7. Інформаційно-комп'ютерні технології.

Л. Масловська стверджує, що застосування ІКТ має позитивний вплив на розвиток творчо-естетичних здібностей, формування навичок, які потрібні для самостійних видів роботи, стійкий інтерес учнів до предмета, який вивчається [4].

Як зазначає Н. Бондар, сучасні інноваційні підходи в освіті – це навчання, яке спрямоване на професійну орієнтацію учня в майбутньому, проектна навчальна робота, застосування як інформаційних, так і телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з гуманітарних наук, технології дистанційного навчання, створення різноманітних презентацій в програмі PowerPoint, використання ресурсів мережі Інтернет, навчання із застосуванням комп'ютера, новітні тестові технології [1].

Основною метою, яка закладена в суть інноваційних технологій навчання, є створення ситуацій успіху, а також умов, які позитивно впливатимуть на повноцінну діяльність кожної дитини. Значна їх кількість варта уваги сучасного вчителя, який передусім прагне забезпечити учнів якісним рівнем знань, зробити урок захоплюючим, досягти якнайбільшого взаєморозуміння й співпраці «вчитель-учень» [1].

Як вважає П. Демченко, новітні інформаційні технології є одним з найголовніших рушійних сил, що мають вплив на суспільний розвиток. Становлення інформаційного суспільства в Україні нереальне без постійного використання в усіх сферах суспільного життя новітніх інформаційних технологій, підвищення ролі інформаційних ресурсів у формі електронних даних, активного розвитку глобальної комп'ютерної мережі Інтернет та доступу до неї великої кількості користувачів [3].

Отже, можна ствержувати, що існують різноманітні технології навчання, які можна використовувати на уроках української літератури. З кожним роком розвиток освіти сприяє появі нових і досконалих підходів. Учитель повинен цікавитися та розумітися на вподобаннях учнів, підбирати новітні прийоми та методи, щоб зробити урок не тільки

корисним, а й цікавим, сформувати компетентності, яких потребує сучасне середовище. Застосування інноваційних технологій є одним з найважливіших ключів для досягнення завдань сучасної освіти.

Yana Kovalchuk. Innovative Technologies in the System of Teaching Ukrainian Literature.

The article studies modern innovative technologies that are relevant for use in lessons of Ukrainian literature. It also analyzes problematic issues of the use of innovative technologies in the system of teaching Ukrainian literature.

Список використаної літератури:

1. Бондар. Н. Інноваційні підходи до викладання української мови та літератури. URL: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/IS_2018/Bondar.pdf (Дата звернення: 29.10.2023).
2. Голуб Н. Б. Підходи до навчання української мови в основній школі. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9509/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B1%20_3_.pdf (Дата звернення: 29.10.2023).
3. Демченко П., Коломієць Ю. Використання новітніх інформаційних технологій. Педагогічні науки. № 2. 2010. С. 68–71. URL: https://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Pedagogica/69537.doc.htm
4. Масловська Л. Освітні інновації у навчанні української мови [Educational innovations in teaching the Ukrainian language]. «Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи»: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Київ, 18 квіт. 2019 р. Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019. С. 185–188.
5. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентнісно орієнтовані цілі та структура. Початкова школа. 2015. № 1. С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_1_7 (Дата звернення: 29.10.2023).

Галина КОЛОДЮК,
вчитель української мови і літератури
Парипської філії I – II ступенів Попільнянського ліцею,
вчитель вищої категорії, старший учитель

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ (ЗА ТВОРАМИ ОЛЕНИ БРАТАН)

У статті порушено питання патріотичного виховання на уроках літератури рідного краю. Визначено критерії вибору вчителем творів для проведення уроків літератури рідного краю в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну. Ознайомлено широке коло читачів з творчістю Олени Братан.

У важкий, буремний, але героїчний час довелося нам жити. У кровопролитних боях з російськими агресорами виборюється наша незалежність, державність, зрештою – можливість зберегтися як нація. В умовах війни росте й формується молоде покоління. Завдання вчителя – виховати патріота України, людину, яка має стійку громадянську позицію, здатна захищати й розбудовувати країну.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань: утвердження в свідомості й почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до Конституції України, законів України, державної символіки, підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Вітчизни, героя, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю.

Великі можливості у формуванні патріотичних почуттів у школярів має українська література. Про це вже багато написано. Я хочу зупинитися на уроках літератури рідного краю в контексті патріотичного виховання.

Як зауважує А. Фасоля, унікальні можливості для реалізації особистісно зорієнтованого навчання має література рідного краю. Адже в цьому випадку йдеться про потенційні можливості під час вивчення художніх текстів письменників-земляків акцентувати «роль учня, який ставиться в ситуацію екзистенційного осмислення власного буття в

контексті природи, людей, культури рідного краю» [1, с. 27].

У методичному посібнику «Література рідного краю: Житомирщина» Л. А. Башманівської розроблено систему творчих уроків, серед яких урок-мандрівка, урок-роздум, урок-диспут, урок-спостереження, урок-рецензія, урок-композиція, урок-творчий звіт, урок- пісенне свято, урок- конференція, урок-семінар тощо [2]. Книга допомагає вчителю нестандартно й креативно провести уроки літератури рідного краю.

Як це не банально звучить, у серцях вихованців постійно прописується образ «малої Батьківщини», а це завжди було й залишається надійною підвалиною для формування свідомого громадянина-патріота. Раціональне вкраплення краєзнавчого матеріалу на уроках є важливим показником рівня методичної озброєності вчителя. Аксіоматичним є те, що матеріали про письменника, життя і творчість якого прямо чи дотично перетинається з літературою рідного краю, позитивно впливає на ефективність засвоєння навчальних досягнень здобувачів освіти, на формування національно-патріотичних почуттів.

Відомо, що уроки літератури рідного краю відкривають перед учителем широкі можливості щодо вибору тем, персоналій, художніх творів тощо, оскільки чинною (як і попередніми) програмою з української літератури передбачено самостійність словесника щодо планування змістового наповнення цього сегмента літературної освіти.

Цією можливістю я і скористалася, щоб познайомити своїх учнів з поетичними творами своєї учениці Братан Олени.

Поезії О. Братан я побачила в мережі Фейсбук [3], зразу ж ознайомила своїх вихованців з ними. Адже ми добре знаємо її, вона десять років навчалася в нашій школі, часто приїжджає в село до своєї мами, цікавиться справами громади. Поезії ми роздруковували, за півтора роки в нас вийшла збірка «самвидав». У вересні 2023 року з учнями 8-9 класів було організовано онлайн зустріч з О. Братан, на якій вона читала свої твори, відповідала на запитання школярів. Наведу лише кілька фрагментів з цього діалогу:

Учні: Коли Ви стали писати вірші?

Братан О.: З дитинства дуже любила писати твори, перекази, вигадувала казки, вже тоді намагалась римувати. Улюбленим предметом у школі була українська мова і література. Вперше почала серйозно писати вірші, коли чекала коханого з армії, всі поезії були присвячені йому. Потім складала привітання на свято, римувала й на інші ліричні теми.

Учні: Чи змінила «велика» війна характер Ваших поезій?

Братан О.: Однозначно, так. Коли почалося повномасштабне вторгнення росії в Україну, моя творчість набула іншого характеру. Тепер вірші стали переважно на військову тематику. Перший із них я написала 3 березня 2022 року, а далі у віршах я виливала свій біль, страх, хвилювання і, звичайно, віру в Перемогу. За більш, ніж півтора роки війни, народилося близько 40 віршів.

Учні: Чи плануєте видати поетичну збірку?

Братан О.: Так, мрію в майбутньому надрукувати збірку своїх

віршів про війну та Перемогу, яку назвала б «Нескорені війною».

Хочу познайомити широкий загал з особистістю та творчим доробком Олени Братан.

Біографічна довідка

Братан Олена Володимирівна (дівоче прізвище Данілова) народилася в Києві 7 жовтня 1984 року. Має сестру-близнючку Олександрю. Батько Володимир родом з Полтавщини, мати Тетяна – села Парипси Житомирської області. З першого по десятий клас дівчата навчалися в Парипській середній школі. Одинадцятий клас у 2002 році закінчили у СШ № 307 м. Києва із золотими медалями. Далі продовжила навчання в Київському Національному економічному університеті імені В. Гетьмана, який закінчила у 2007 році, здобувши фах бухгалтера. Одружена, має двох доньок – Аріну та Лілію. Зараз Олена з дітьми проживає в Києві та чекає з фронту чоловіка, який з перших днів війни приєднався до лав ЗСУ.

Творчість

Перший вірш, написаний після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну датується 03.03.2022 р. Згадаймо, які то були страшні тижні «великої» війни. Але у творі немає жодного натяку на зневіру, лише впевненість у нашій Перемозі:

Ми – українці! Сильні та сміливі!

Ми волелюбні, щирі та стійкі,

А окупанти – підлі та брехливі!

В вогні печельному горітимуть такі!

Як зазначає О. Братан, з лютого 2022 року вона написала близько 40 поезій про війну. За ними можна вивчати хронологію повномасштабного вторгнення росії в Україну.

У березні 2022 року авторка звертається до цивілізованого світу із закликом закрити наше небо від російських ракет:

Послухай, світе, скільки поруч болю!

Це наші діти плачуть у страху.

Це ми в стражданнях боремось за волю,

А матері німіють від жаху...

У день Великодня (24.04.2022 р.) поетеса написала проникливого вірша «Вкрадена весна», сповненого болем за рідну Україну, за кожного українця, що щиро в «Бога благали – Ні, не щедрот і статків послать, Лиш дарувати нам Перемогу». У час розвою природи гинуть наші воїни, мирні люди, знищуються загарбниками наші міста і села:

Це мала бути звичайна весна,

Де б діти у парках гуляли...

Але не сталося – клята війна!

І цю весну в нас украли...

Усі українці рахують кожен день клятої війни. «Сто днів» – назва вірша, у якому сконцентровані почуття всіх і кожного громадянина України:

Сто днів супротиву і сили,

Сто днів вже! Боже поможи!

Ми встояли! І ми зуміли!
Тож Україну збережи!
24 серпня... День Незалежності України. Мабуть, ще ніколи ми з таким трепетом не чекали цього дня, як під час війни:

З Днем народження, рідненька!
Україно-ненька!
Будь квітуча і красива,
Вільна і щаслива!

Затамувавши подих, всі ми стежили за обороною Маріуполя. Серце завмирало від безсилля і люті. Скільки загинуло мужніх синів і дочок України! Близько двох з половиною тисяч захисників «Азовсталі» за наказом командування змушені були здатися в полон, щоб зберегти своє життя. «Нашим полоненим присвячується» – так називається вірш про цих безстрашних і самовідданих воїнів:

Ви – наша гордість і завзяття,
Ви – наші сльози і наш біль.
Ми пам'ятаємо вас, браття,
І вас повернемо звідтіль!

Кожного ранку ми прокидаємося і дякуємо Збройним силам України за те, що можемо обійняти рідних:

Ми славим Бога й ЗСУ
За день новий і захід сонця!
За кожну нашу ніч нову
І за світанок у віконце!

Скільки було радості, коли наші війська звільнили Харківщину і Херсон!

І лиш від того ми щасливі,
Що бачим, як радіє люд
В Херсоні, що тепер без раші,
В Ізюмі рідному – свої!

Кожна дитина чекає на подарунки від Святого Миколая. Але зараз всі українці бажать тільки одного: Перемоги!

До тебе звертаюсь, Святий Миколаю,
Ти здійснюєш мрії й бажання дітей.
Спини цю війну! Зі сльозами благаю!
Даруй нам нарешті спокійних ночей... [4]

Своєрідним підсумком 2022 року є вірш Олени Братан «І ось минув 2022-й»:

І ось минув 2022-й!
Рік втрат і сліз, надії і страждання.
І в новорічну та тривожну ніч
Всі загадали лиш одне бажання:
Хай принесе усім нам рік Новий
Добра і щастя, радості і миру!
Щоб кожен воїн, цілий та живий,
Вернувся додому і не втратив віру
У власні сили, в Бога і в любов,
Бо лиш вона нас скрізь оберігає.

У коментарі до свого вірша від 22 січня 2023 року О. Братан

написала: «Сьогодні 333-й день повномасштабної війни. Тож написала ці рядки. Нещодавно порохувала – це вже 20-й вірш на воєнну тематику. А ніколи не думала, що буду так писати. Та, здається трохи легше стає на душі, коли виливаю свій біль у рядках... А коли вже буде вірш про Перемогу?! Скоріше б...»

Вже 333-й день,
Як стали ми до бою.
Серед руїн, вогню та сліз
Ми стоїмо стіною!
Багато втрат, душевний біль.
Нас не зламали, браття,
Бо в крові кожного із нас
Є сила і завзяття!

У трагічну річницю «великої війни» О. Братан написала зворушливого вірша про ранок, який розділив наше життя на «до» і «після»:

Вже рік минув, як рахуємо втрати
І діти подорослішали вмить.
Бо вже ніхто з нас не забуде дати,
Як раптом довелося все змінить.
Думки змінить, життя, пріоритети,
Навчитися не падать, а вставать!
Бо віра й правда – наші амулети,
Тож дружно будем битву вигравать!
Вже другим Великдень ми зустрічаємо у вогні війни:
Ми пасочки святим – ракети летять,
Всі струни душі вже від болю тремтять.

Але навіть зараз, попри горе та біль, ми продовжуємо будувати плани на майбутнє:

Та ми, українці, в любові зростали,
Про гордість й повагу із малечку знали.
Ми любимо сім'ю і плакаємо дітей,
Шануємо батьків і всіх старших людей,
І молимося Богу відкрито і щиро,
Щоби побороти весь відчай, зневіру,
Щоб встояли хлопці і всі дочекались
Ту мрію, яку ми усі загадали!

У п'ятисотий день повномасштабного вторгнення росії поетеса написала такі рядки:

Нам три дні на супротив давали,
А п'ятсот вже минає в війні.
Ми свій страх поступово здолали –
Тепер орки горять у вогні!

Війна забирає у нас героїв, гинуть найкращі сини і дочки українського народу:

Всі кажуть, що Герої не вмирають,
Вони навічно в пам'яті живі,
Бо птахами у небеса злітають,
І янголи з'являються нові...

Наші Герої – сильні та сміливі,
Крізь страх і біль уперто йшли у бій
І найдорожче віддали, що мали,
Обов'язок виконуючи свій...
Загинули, щоби птахи співали,
Щоб колосились золотом поля,
Щоб ми із вами завжди пам'ятали,
Як болісно борониться земля.
І не діждалась мати свого сина –
Героєм він злетів у небеса...
Довіку буде вдячна Батьківщина,
Бо Слава всіх героїв не згаса.

Позаду 600 днів «великої» війни. У передмові до свого вірша Олена Братан зазначає: «Раптом уночі крізь сон почали складатися рядки про Перемогу! Я навіть побачила її у своїй уяві вірю. Що це добрий знак. Бо так і буде! Слава Україні!»

Я одягну найкращу сукню,
Спечу духмяний і смачний пиріг,
І буду виглядати у віконце,
Як милий завітає на поріг.
Я зацілюю щоки його й руки
І довго-довго буду обіймать!
Я вірю: не даремні наші муки,
І нам ще Україну піднімать!

Тож побажаймо Олені Братан творчих успіхів, а Україні – Перемоги!

Galyna Kolodiuk. Patriotic education in the literature classes of the native region.

The article raises the issue of patriotic education in the literature classes of the native region. The criteria for the teacher's selection of works for conducting lessons on the literature of the native region in the conditions of the full-scale invasion of Russia into Ukraine were determined. A wide range of readers were introduced to the work of Olena Bratan.

Список використаної літератури:

1. Фасоля А. М. Уроки літератури рідного краю в системі особистісно зорієнтованого навчання. Українська література в загальноосвітній школі. 2011. № 5. С. 24–28.
2. Башманівська Л. А. Література рідного краю: Житомирщина (авторська програма і методичні моделі уроків для 5-9 класів): Методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2005. 171 с.
3. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100017263181317>
4. <https://youtu.be/hOCDPT2UvwY>

БАРВИ В ПОЕЗІЇ МИКОЛИ ВОРОБІЙОВА

Стаття присвячена дослідженню системи кольору в поезіях М. Воробйова. На основі поетичного матеріалу виявлено та проаналізовано символіку колористики текстів, домінантні кольори, що є основою візуальної художньої системи збірки.

Постановка проблеми. Поетичне слово М. Воробйова – символічне та багатозначне. Зображально-виражальні засоби, за допомогою яких автор утілює бачення художнього світу, захоплюють читачів та критиків. Багато хто з науковців відзначає взаємодію поетичного слова М. Воробйова з живописом. Інші називають автора «поетичним малярем», та й сам М. Воробйов неодноразово зізнається, що через слово бачить барву – і навпаки. Зважаючи на це, аналіз символіки кольору в поезіях М. Воробйова є цікавою темою дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художній доробок М. Воробйова вже давно привертає увагу дослідників, особливо в контексті Київської поетичної школи. Аналізу його творів присвячено розвідки І. Андрусяка, Г. Радько, Ю. Шутенко, Т. Пастуха (досліджує збірки «Слуга півонії»), В. Івашка (пише про образну систему творів М. Воробйова), Л. Любарської (розглядає індивідуальну стилістику текстів), А. Харченко (досліджує авторську метафору), М. Дмитренка та В. Моренця (наголошують на глибокій символіці образів у його поезіях). Попри низку різноаспектних студій, колористика поезій М. Воробйова потребує детальнішого вивчення, що й визначає актуальність пропонованої статті.

Мета статті: дослідити домінантні кольори та символіку кольору в поезії М. Воробйова.

Виклад основного матеріалу. Микола Воробйов перші поетичні тексти написав у шкільні роки, і вже тоді В. Симоненко відзначив непересічний талант хлопця та особливість його художньо-образної системи. Під час навчання в університеті М. Воробйов разом з В. Голобородьком, В. Кордуном та ін. став основоположником Київської школи поезії. Поетів Київської школи, за словами Г. Радько, зацікавлювала «не семантична, а естетична інформативність поетичного повідомлення» [5]. Через це в текстах «киян» розгорталися не змістові, а естетичні лінії, що приводило до збільшення ваги зображальних засобів, образів та символів, асоціативності текстів. Дослідники творчості М. Воробйова стверджують, що домінантними для поезій

© Лугина Т.

автора є зоровий образ, колір, фактура, забарвлення.

М. Воробйов активно синтезує мистецтва слова та живопису, порушуючи узвичаєне сприймання. Синтез мистецтв є виразним свідченням модерністичності його творів, що, як і поезії інших «киян», не вписувалися в канон соцреалізму, а тому й не друкувалися тривалий час.

Та оскільки «схема писання кольором» в живописі та в поезії значно відрізняється, можна зазначити, що у творчості М. Воробйова колір, що яскраво домінує, часто переходить в абстрактні «силуети», створює візуальні метафори як асоціативні згущення. Г. Радько також зазначає, що це «особливість художнього стилю митця – багатство колористичної палітри його поезії» [5]. Можна погодитися з тим, що «поет полонить уяву та свідомість свого читача кольористичною красою складної метафори, ... художньою деталлю, образом-знаком, шифрованою безпунктуаційною оповідною формою, що пропонує реципієнтові цікаві загадки, дає свободу співтворчості» [5].

Кожна поезія М. Воробйова відкриває перед читачем поета-художника, слово якого стає ніби мазком пензля. Найбільш використовувані кольори у творах М. Воробйова: блакитний, синій, рожевий, червоний, золотистий, жовтий, зелений, срібний. Наприклад, у поезії «Короткий день» М. Воробйов використовує жовтий та червоний кольори для змалювання світанку та заходу сонця: «...жовті камінці помостили вікна... / ...і по червоних камінцях в цей бік перейшла струмок» [3]. Письменник за допомогою кольору лаконічно зображує плін для, зміну ранку на вечір. Такі ж кольори «відкривають цілий спектр нових непрямих асоціацій-метафор» [5], які часто лише опосередковано пов'язані з реальним світом.

У поезії «Є місце фіалок, що про нього мало хто знає...» М. Воробйов створює колористику тексту як за допомогою прямих вказівок на колір («... як фіолетовий сон / як безмір краси що / ось-ось нарине / всіма потоками барв оздоблюючи зелені луги...» [2]), так і через образність, даючи лише асоціативні до певного кольору предмети чи поняття, які наче віддзеркалюють буквральні позначення кольору в тексті. Фіалки тут дають фіолетовий колір; луги, листя, гаї та трави – зелений; вода – синій.

Домінування «колористичних вражень у свідомості ліричного суб'єкта» [5] дослідники відзначають також у збірці «Слуга півонії». Кольори та відтінки у текстах цієї збірки набувають позитивних конотації та асоціацій, створюють форму образного втілення, впливають на загальну ідейну спрямованість тексту та, на думку Г. Радько, «диктують композиційне співвідношення частин твору, викликане кольоровими екстраполяціями» [5].

Ю. Шутенко відзначає, що «дослідники неодноразово помічали багатство колористики М. Воробйова, бо поет і сам малює, мав персональні виставки» [6]. Найчастіше уся палітра кольорів автора проявляється в художніх засобах, зокрема епітетах, наприклад, «сині яблука», «білі хвилі», «лілові вуста», «сизі пера», «чорне скло», «червона сосна» та багато інших. Дослідниця простежує, що кольори прописані щільно, ніби й справді дивись на живопис: «дівчина, завжди

рожево-голуба, / із зеленим поясом», «на червоній дорозі / стою у жовтовому одязі, / і біла гусинь / сповзає за обрій» [6]. Цікавими є спостереження Ю. Шутенко про використання кольору для творення метафор: «плач із синьою лопатою під вікном стоїть» чи філософських висновків: «Непрочитані книги / чорні як вугілля. / Непročитані книги / білі мов крейда» [6].

Поширеним методом кольорописання М. Воробйова є також світло й тіні, відтак простежуємо темне та світле, чорне і біле, аж до «графіки», як-от «місячним пером написані вечірні люди» у поезії «Розширення очей».

Однак цей антонімічний поділ темряви та світла не обмежує автора до стереотипних образів добра і зла. М. Воробйов глибше проникає в суть темного та світлого, надаючи цим барвам нових змістів. Темне в уяві поета – це початок порожнечі, таємничість, безкінечність, космічна неосяжність. Світле – мудрість, шлях до пізнання власного буття. Направду неможливо однозначно трактувати символіку колористики М. Воробйова, оскільки кожний його текст розгортається асоціативно, а тому для кожного читача неоднаково. Як зазначає Г. Радько, «досить часто метафоричні кольорові візії М. Воробйова-поета не перетворюються на цілісні образні картини, залишаючись лише прекрасним і зручним образом-віконцем для проникнення в потаємні глибини буття» [5].

У поезії «Енергія кінця світу» [4] образи світла і темряви поєднуються та переплітаються, темрява асоціюється з глибокими роздумами та рефлексіями ліричного героя про його буття. Також, окрім використання кольорообразу темряви, М. Воробйов у цьому творі зображує інші кольори, що можна побачити як за допомогою проведення паралелей з певним образом, так і буквально прочитавши: червоний (червона гора), жовтий (літо, найжачене сонце, день, зерно), синій (дощ, сльози, крига), срібний, рожевий (пелюстки під дощем тріпочуть), білий (мармур, образ весілля, снігова габа), чорний (темрява, пуста, п'ятьма, вечірні тіні). Кожний колір у вірші підтримується образами, метафорами, забарвлюючи простір художнього тексту. Слова для поезій М. Воробйова – не так цікаві, як мова, як образ та конотація, що ці слова можуть передати.

Активно послуговується автор світлими, блискучими та яскравими відтінками, що забарвлюють його поезії в життєрадісні тони. Для цього М. Воробйов послуговується золотими та срібними барвами, асоціюючи їх із кольором сонця, зірок, неба – давніми образами щастя чи раю. Автор вводить у текст такі епітети та метафори, як «золоті рибки», «золота змія», «у золоті свого життя», «очерет золотом горить», «поправити золоту пряжку на вогнищі», «золото часу», «золоті дерева», «золотий павук», «бджіл золотаві цятки», «у золоті дерево спить»; «проколи самітного срібла», «із ночі п'є срібло кінь», «лице зими сріблясте», «срібна риба», «сріблом виховуєш», «сон сріблястий» тощо. Наприклад, образ «мішків із сріблом» бачимо в поезії «Світанок». Цей сріблясто-білий кольоросвіт тексту доповнюється глибоко темними, проте не депресивно-апатичними, а рефлексивно-медитативними, відтінками й підтримується такими метафорами, образами та епітетами,

як «крадіжка ночі», «сховище на горищі», зоряне небо», «забіліла тріщина». Такий пейзаж зоряної ночі з її тріщиною, що, можливо, асоціюється з Чумацьким Шляхом, та мішками зі сріблом, що є зорями, які крадіжка-ніч готова розсіпати темним небом, розбавлений і яскравими барвами. Їх передано образами намиста та стрічок, що заховані в скрині. Отже, бачимо, що М. Воробйов не творить одноманітну колористику, він фантазує та завжди дивує читача новими й новими деталями та барвами, які іноді «розривають» звичний настрій тексту й «кодують» його зміст.

Принагідно застосовує М. Воробйов і яскраво-пристрасні «вогняні» відтінки червоного кольору: червоний, рожевий, жовтий, багрянний. Наприклад, у поезії «Букети із шипшини» [1] автор описує яскраво-багрянний пейзаж настання осені. Ці відтінки показано в усіх образах тексту: букети з шипшини, рожеві пелюстки, вечір (перед заходом сонця, коли все залите жовто-рожевим світлом), осінь, квітки, що спалахують, ягоди, що підпалюють село. Немає ані натяку на темні чи холодні тони, і це створює неперевершене відчуття тепла, внутрішнього вогню, пристрасті та комфорту водночас.

Висновки. М. Воробйов – неперевершений майстер творення живопису у слові, пластичних образів, наповнених барвами й відтінками, котрі кожен читач розкриває для себе по-своєму. Колористика його творів здається, на перший погляд, простою, а використані барви – базовими, проте через асоціативність та метафоричність подання цих «локальних» кольорів домальовується ціла палітра відтінків. Поезії автора за допомогою активного залучення колористичних епітетів, метафор, асоціацій стають яскравими та динамічними, вони акумулюють читачу уяву. Підсилюють зорові враження світло й темрява, яких також багато в поезії М. Воробйова. Перспективним для подальших досліджень бачиться порівняння символіки кольору в художніх і малярських творах М. Воробйова, а також зіставлення його «палітри» із творами інших представників Київської поетичної школи.

Tetiana Luhyna. Colors in Mykola Vorobyov's Poetry

The article is devoted to the study of the color system in the poems of M. Vorobyov. On the basis of the poetic material, the symbolism of the colors of the texts, the dominant colors, that are the basis of the visual artistic system of the collection, were identified and analyzed.

Список використаної літератури:

1. Воробйов М. Букети із шипшини. URL : http://www.poetryclub.com.ua/metrsp_oem.php?poem=8893
2. Воробйов М. Є місце фіалок що про нього мало хто знає... URL : http://www.poetryclub.com.ua/metrsp_oem.php?poem=19111
3. Воробйов М. Короткий день. URL : <https://www.ukrliib.com.ua/books/printit.php?tid=14505>
4. Воробйов М. Слуга півонії. Поезії. 2003. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Vorobiov_Mykola/Sluha_pivonii_zbirka/
5. Радько Г. Поетикальні особливості поезії Миколи Воробйова. URL : http://www.arphn-journal.in.ua/archive/35_2021/part_4/27.pdf
6. Шутенко Ю. «Вибране» Миколи Воробйова. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38956/05-Shutenko.pdf?sequence=1>

Марія МАКАЛЮК,
магістрантка ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка

Науковий керівник: А. Усатий, доцент

АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемі використання культурологічного підходу на уроках української літератури в процесі аналізу художнього твору в старших класах. Розглянуто проблеми і перспективи функціонування сучасних технологій дистанційного навчання, окреслено практичні аспекти та потенціал застосування цих технологій освіти.

Згідно із чинними освітніми стандартами та програмами (Закон України «Про освіту» [5], «Державний стандарт базової середньої освіти» [3], «Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття» [4] вивчення української літератури у старшій школі передбачає формування особистості, що володіє не лише високим рівнем предметної компетентності, але й володіє критичним та нешаблонним мисленням, аналізує художній твір крізь призму морально-етичних концепцій життя та творчості автора, але й вміє робити аналіз у контексті різних культур, літератур, епох, життєвих цінностей суспільства певної епохи. Ці завдання повністю співвідносяться із використанням культурологічного підходу до вивчення української літератури у 10-11 класах.

Використання культурологічного підходу на уроках української літератури у старших класах спрямовується на розумове, моральне й духовне становлення особистості, на її інтелектуальний та духовний розвиток за правильним руслом, сприяючи розвитку індивідуальності учня, його гармонійній соціалізації, на виховання шани й поваги до власного народу, а також до представників інших етносів крізь призму аналізу вічних проблем, що порушуються у творі.

У сучасних умовах пріоритетні завдання щодо аналізу художнього твору із використанням культурологічного підходу в умовах дистанційного навчання спрямовуються на те, щоб виховування свідомого ставлення до вивчення української літератури, шани й поваги до національних особливостей, світогляду на ціннісних орієнтирів різних народностей; на формування духовно багатой та високоморальної особистості школярів, на розвиток самостійності мислення, критичності суджень, на вміння відстоювати та аргументувати власну думку та позицію в умовах ведення діалогів та дискусій, на розвиток творчих

© Макалюк М.

здібностей, естетичних почуттів учнів під час ознайомлення із репродукціями картин кінострічками за темою художнього твору (під час проведення аналогій, асоціацій між художніми образами), на удосконалення вмінь та навичок пошуково-дослідницької роботи у процесі пошуку, аналізу, узагальнення (написання рефератів, доповідей, робота із презентаціями).

Отож у процесі аналізу художнього твору за використання культурологічного підходу учні удосконалюють уміння та навички встановлювати взаємозв'язок між творчістю письменника, епохою, культурними та морально-етичними цінностями та традиціями автора крізь призму сприймання, аналізу учнями твору.

Використання культурологічного підходу на уроках української літератури у старших класах сприяє удосконаленню чіткості, зв'язності, інтонаційної виразності мовлення учнів у процесі дискусій, спільних обговорень тощо.

Проблема використання культурологічного підходу у процесі вивчення української літератури була висвітлена такими науковцями, як: В. Андрєєва, Ю. Бельчикова, Е. Бондаревська, Г. Єлізарова, О. Корнієнко, Г. Микуляк.

Роль використання культурологічного підходу у формуванні літературних знань, вмінь та навичок учнів означена у дослідженнях А. Арнольдова, Н. Буєвої, Б. Фішмана, І. Якиманської та ін.

Процес навчання українській літературі за використання культурологічного підходу - природна, тривала різноманітна діяльність, що передбачає ознайомлення із українською культурою, а також культурними цінностями, світоглядом інших народів на основі естетичного сприймання культури та її надбань через відповідні принципи формування естетичної компетентності учнів 10-11 класів [1, с. 48].

Культурологічний підхід у методиці викладання української літератури був інтегрований насамперед як культурознавчий, його впровадження у педагогічний процес було підготовлено публікаціями та виступами провідних методистів країни. За умовами цього підходу, основним засобом навчання українській літературі стають концепти як одиниці мислення, що дозволяє розвивати систему універсальних навчальних дій, домагатися метапредметних та особистісних результатів, формувати особистість учнів, стачучи реальним та природним процесом навчання українській літературі у старших класах.

Використання культурологічного підходу на уроках української літератури у старших класах спрямоване на те, щоб представити літературну освіту у всій її повноті та різноманітності, створює умови для збагачення учнів відомостями про культуру; допомагати школярам знайти себе в культурі, сформувати власну культурну самосвідомість, ставлення до інших культур; сприяє зняттю відокремленості, абстрактності та культурної знеособленості знань, забезпечує їх укоріненість у соціальному національно – культурному плані; закликати кожного учня дбати про збереження культурного різноманіття через ознайомлення із творами художньої літератури, дотримуватися принципів рівності, уникати силових втручань у природу

та соціальні відносини.

За цих умов основною метою вивчення української літератури у 10-11 класах є розвиток особистості школяра, що має бажання брати участь у міжкультурній комунікації, адже однією із складових комунікативної компетенції є знання про культуру країни на уроках літератури.

До основних принципів літературної освіти на засадах культурологічного підходу у 10-11 класах відносимо: принцип культуровідповідності в сучасному науково-методичному обороті переосмислений як принцип співвивчення літератури та культури, який передбачає «відбір дидактичного матеріалу, методів, прийомів та засобів навчання культуруносною функції певної культури, що забезпечує цілеспрямований вплив накопичених від покоління до покоління культурних цінностей на формування духовного світу учнів, на виховання їхньої особистості та національної гідності через символи та традиції рідного народу. Він передбачає також, те «що навчання ґрунтується на загальнолюдських цінностях, будується відповідно до цінностей та норм національної культури та регіональних традицій, що не суперечать загальнолюдським цінностям» [2, с. 58]. За цими умовами навчання літературі через культуру дозволяє побачити, як пов'язані ці два феномени; що ці концепти – це яскраві, але не єдині точки їхнього взаємодоповнення, взаємовираження.

Принцип полікультурності літературної освіти, який вивчає загальнотеоретичні основи розвитку полікультурної особистості старшокласників у процесі вивчення мов, культур та цивілізацій; принцип інтеграції інтеґративний у питанні літературного та культурного світобачення учнів щодо мов інших народностей тобто вивчення не окремої галузі культури, а кількох; принцип зв'язку навчання літературі із надбаннями національної культури передбачає, що творчість автора не лише знайомить учнів із культурою країн, що вивчається, але шляхом порівняння відтінює особливості своєї національної культури, але й, передусім, ознайомлює учнів із загальнолюдськими та національними цінностями етносу у процесі аналізу художніх творів; принцип зв'язку навчання із життям, за умовами цього принципу - основне завдання такого підходу у сфері літературної освіти – це навчання особистості через наближення її до надбань певної культури; застосування культурологічного принципу, який змістовно спирається на культуру як педагогічної діяльності; структурно складається з трьох компонентів: практично-діяльничого, пізнавально-інформаційного, ціннісно-орієнтуючого; процесуального процесу розвитку особистості.

У старшому шкільному віці використання культурологічного підходу на уроках української літератури зумовлюється особливостями вікового, психологічного та пізнавального розвитку учнів старших класів.

Старший шкільний вік, який співвідноситься із 15-18 роками життя особистості – це новий етап у психічному та пізнавальному розвитку особистості. У цей період старшокласник, на відміну від учня основної школи, більш усвідомлено ставиться до навчання, прагне збагатитися інтелектуально, більше часу приділяє підготовці до уроків, є

більш уважним, запам'ятовує порівняно більше навчального матеріалу.

До основних принципів використання культурологічного підходу у процесі вивчення української літератури у 10-11 класах відносимо: принцип культуровідповідності, який передбачає вивчення української літератури та її законів на основі засвоєння учнями соціальних цінностей, норм, традицій та звичаїв; соціокультурний портрет країн, їх народів та їх мов; ціннісно - смислові аспекти духовної, фізичної та матеріальної культури співтовариств; історико-культурний принцип, за умовами якого учень оволодіває літературними знаннями та навичками у процесі ознайомлення із історією рідного народу, його та етнічною пам'яттю; культурною спадщиною; принцип полікультурності: врахування культурної ідентичності та ментальності інших етносів, опора соціокультурні аспекти комунікативної поведінки членів культурної спільноти; соціокультурні норми поведінки за умов міжкультурної комунікації; принци міцності знань (на основі систематичного повторення, зв'язку теоретичних та практичних ЗВН); принцип наочності (систематичне використання аудіо-та відеонаочності на уроках) та ін.

Зважаючи на вікову специфіку пізнавального та інтелектуального розвитку особистості 10-11 класів, цей період є сензитивним для формування критичних суджень і думок особистості у процесі ознайомлення із художніми творами.

На формування критичного мислення старшокласника мають суттєвий вплив і такі чинники, як: навчальна діяльність, пізнавальний інтерес учня до певних предметів, а також здатність до самоаналізу своєї діяльності (рефлексія) тощо. Критичне мислення підлітка є основою нестандартності та нешаблонності його ідей та рішень у процесі навчання.

Проблемні, творчі завдання та їх постановка у процесі використання культурологічного підходу на уроках літератури сприяють тому, що старшокласники вдосконалюють навички оцінювати свою діяльність і діяльність інших (у процесі групової, парної, командної роботи, наприклад, виконання самостійних робіт, тестів, участь у групових дискусіях, зокрема участь у «Мозковому штурмі», у «Колі ідей», у «Брейн-рингах».

Через активізацію всіх мисленневих операцій: аналіз, синтез, абстрагування, вирішення навчальних завдань цікавого і нешаблонного змісту спонукає учня до вияву креативності, до формування оригінальності думок, їх нестереотипності, дає учням можливість пропонувати свої рішення та ідеї стосовно бачення певної проблеми, формує відповідальність, впевненість у своїх силах.

Використання культурологічного підходу у процесі навчання українській літературі засобами технології дистанційного навчання сприяє стимулюванню бажання самих учнів щодо розширення власного літературознавчого світогляду із використанням музичного, кіномистецтва, фольклору загального кругозору, у якому провідну роль відіграє бажання познайомитися з культурою, звичаями, традиціями народу; вміння та бажання учнів відчувати причетність до рідної землі, її людей, які відстоюють та прославляють національні цінності, виявляти

шану й повагу до представників інших культур (літератур), примножувати морально-етичні та духовні цінності, виховувати естетичне ставлення до мистецтва тощо.

Завдяки нешаблонності й нестереотипності суджень старшокласник прагне самореалізуватися та здобути свій статус через схвалення через інтелект, креативність думки, вияв власних незалежних суджень час дискусій, спільних обговорень проблеми (наприклад, у процесі опрацювання завдань у формі групової/ парної роботи із використанням інтерактивних, проблемних, ігрових технологій) у процесі навчання.

На відміну від учнів основної школи, старшокласники у процесі аналізу художнього твору вміють порівнювати, робити поглиблений аналіз проблеми, не погоджуватися із стереотипами. Ці аспекти характеризують критично мислячу особистість, яка прагне довести значущість і правильність своїх думок і позицій, доведених гіпотез і власних «відкриттів» у процесі навчання.

Дистанційне навчання – це те, яке забезпечує принцип індивідуалізації та персоніфікації та наочності навчання, зворотній зв'язок між вчителем та учнями. Воно передбачає всі форми, методи роботи, що і попередні види навчання: пояснення, бесіди (наприклад, за допомогою «Скайпу»), самостійну діяльність та пошуково-дослідницьку роботу учнів.

На відміну від традиційних, технології дистанційного навчання сприяють самостійному творчому пошуку учня, застосування проблемно-пошукових методів, творчих вправ, а також і традиційні методи: пояснення, бесіду тощо, прийом запам'ятовування конкретизації чи порівняння, вирішення поставлених завдань, прийом створення ігрових ситуацій тощо.

Порівняно із традиційними методами навчання, зміст інноваційних технологій навчання також змінює взаємодію вчителя і учня, оскільки сама суть інноваційних технологій на уроках української літератури у старших класах передбачає вияв пізнавальної активності та самостійності учнів, через це активність педагога поступається місцем активності учнів, а завданням педагога стає створення умов для вияву учнями самостійності, ініціативності й творчості.

Використання потенціалу дистанційного навчання у процесі вивчення української літератури сучасних реаліях, повинне бути адаптоване до них найбільш оптимально та допомогою відповідних форм, методів, засобів та прийомів. Головна роль серед методів належить самостійній роботі учнів із програмовим матеріалом.

Отже, дистанційне навчання як вид інноваційних освітніх технологій, яке реалізується завдяки наявності комп'ютера, планшета, Інтернету та таких засобів, як: освітні платформи, чати, форуми, відеочати, відеоконференції, мають значний потенціал у розвитку творчості й креативності учнів старших класах у процесі вивчення української літератури, адже передбачають пошукову діяльність учнів, проте, не може передбачати групову або командну роботу, за допомогою яких формується досвід учня, збагачуються його враження, інтереси, мотивація до навчання.

Ці технології також реалізуються через виконання тестових завдань із української літератури, які можуть розміщуватися на веб-сторінках, на ФТР-серверах, на гугл-хмарах (гугл-дисках), або на певних освітніх сайтах (через перехід за відповідними посиланнями).

Таку діяльність можна організувати у формі відео- та онлайн конференцій, у формі презентацій тощо.

Використання культурологічного підходу на уроках літератури у старших класах формує в учнів вміння дискутувати, аргументувати, обґрунтовувати, перевіряти певні припущення, встановлювати асоціації (використання завдань у формі дискусій, проблемно-пошукових, самостійних завдань: наприклад: 10 клас: вправи «Відтворюємо прочитане», «Аналізуємо зміст художнього твору», «Творчо мислимо», «Виконуємо домашнє завдання», 11 клас: вправи: «Спостереження», «Читання», «Конспектування», «Творче завдання», «Домашнє завдання», «Відповіді на запитання».

Мета такого навчання досягається за допомогою сучасних засобів телекомунікацій та передбачає обмін інформацією між педагогом та учнями за допомогою електронної пошти (Вайбер, Телеграм). Воно, головним чином, спрямоване на самостійний пошук учнями навчальної інформації та вирішення поставлених завдань. Серед недоліків – відсутність «живого» обміну думками, враженнями між учасниками навчально-виховного процесу.

Maria Makaliuk. The Analysis of a Work of Art by High School Students Using a Cultural Approach Using Distance Learning Technologies

The article is devoted to the problem of using the cultural approach in the lessons of Ukrainian literature in the process of analyzing a work of art in senior classes. The problems and prospects of the functioning of modern distance learning technologies are considered, the practical aspects and potential of using these educational technologies are developed.

Список використаної літератури:

1. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи до формування виховуючих відносин з учнями: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН, 2016. 232 с.
2. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти (нова редакція, 2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
4. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. К. Знання, 2021. 162 с.
5. Закон України «Про освіту» [Ел. ресурс.]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Юлія МИРОНЧУК,
*студентка 4 курсу ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка*

Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто важливість та переваги впровадження інтерактивного навчання в сучасній освіті; звернено увагу на комунікацію між учнями, що є важливим аспектом навчання в колективі; розкрито можливість індивідуалізації навчання, що дозволяє враховувати потреби кожного учня.

Постановка проблеми. Одним із важливих сучасних напрямків розвитку професійно-педагогічної підготовки є оновлення на демократичній та гуманістичній основі її пріоритетів, цілей, змісту, форм і методів. Це формує готовність майбутніх учителів до швидких соціальних та освітніх змін у суспільстві.

Здатність майбутніх учителів використовувати сучасні освітні технології, особливо особистісно орієнтовані, є важливою для виконання цих завдань. Для того, щоб підготувати педагогів до сучасного рівня професійної діяльності, важливо, щоб вони знали як загальні характеристики педагогічної діяльності, так і сучасні вимоги до навчально-виховного процесу в школах, що постійно змінюється та розвивається [4, с. 8].

У процесі навчання в університеті закладаються основи майбутньої педагогічної технології, грамотності у використанні технологій і загальної технологічної культури педагога. Молоді вчителі, які готові використовувати сучасні освітні технології, мають можливість професійно адаптуватися до навчання, успішно вирішувати складні завдання, створювати необхідні умови для впливу навчання та свідомо аналізувати та коригувати результати своєї діяльності [5, с.184]. Відтак мати технологічну грамотність, щоб бути готовим використовувати освітні технології, є важливою умовою досягнення високої якості професійної діяльності майбутнього вчителя.

Аналіз попередніх досліджень. Значну увагу проблемам технологізації освітнього процесу приділяли В. Бондар, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Дичківська, О. Пехота, С. Сисоєва, А. Фурман, Д. Чернілевський. У їхніх роботах розглядаються різноманітні концепції, стратегії та класифікації педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Зміни, які відбуваються в суспільстві, спонукають учителів шукати нові способи викладання. Інновації є складним процесом, який потребує належного управління. Освіта має вирішальне завдання виховувати нове покоління не тільки

© Мирончук Ю.

тих, хто отримує знання, але й тих, хто має надзвичайно творчий розум і здатний використовувати ці знання, щоб сприяти інноваційному розвитку суспільства та країни в цілому.

Інтерактивне навчання полягає в тому, що учні отримують знання та навички шляхом скерованої взаємодії з учителем у сумісній мовленнєвій розумовій діяльності, самостійній творчій та пошуковій діяльності, спрямованій на розв'язання проблемних ситуацій. У процесі інтерактивної роботи учні повинні розвивати не лише продуктивні навички письма, але й навички обговорювати творчі роботи, оцінювати та виправляти свої роботи, аргументовано висловлювати свою думку та пропонувати розумне вирішення проблем [2, с. 13].

Інтерактивне навчання означає навчання, яке відбувається під час активної взаємодії всіх учасників. Це співнавчання або взаємонавчання, яке відбувається в групах, колективах або у співпраці, де учні та вчитель є рівними учасниками навчального процесу, отримують розуміння своїх завдань і обговорюють те, що вони вже знають. Інтерактивне навчання безпосередньо включає використання рольових ігор, моделювання реальних ситуацій і спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин і відповідних ситуацій [4, с. 188]. Дослідники інтерактивного навчання класифікують усі інтерактивні технології на чотири категорії: фронтальні технології, інтерактивне колективно-групове навчання, ситуативне навчання та інтерактивне обговорення. Мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, займи позицію, прес-метод, акваріум, рольові ігри, подорожі та багато іншого є прикладами інтерактивних методів, які широко використовуються [1, с. 26].

В інтерактивному навчанні змінюється взаємодія між учителем і школярами. Учні стають активнішими, а педагог має забезпечити всі умови, щоб вони проявляли свою ініціативу. Педагог відмовляється від ролі своєрідного фільтра, який пропускає навчальну інформацію, і займається роллю консультанта, радника та партнера з учнями, спонукає їх до самостійного пошуку. Коли учень стає повноправним учасником навчального процесу, його власний досвід є основою для його пізнання.

Інтерактивне навчання підвищує мотивацію, оскільки авторам дається можливість удосконалити свій текст і отримати кращу оцінку [3, с. 114].

Особливості спілкування «учитель-учень» включають взаємодію факторів керівництва та співробітництва; формування у школярів відчуття спільності з викладачем; орієнтація педагогічного спілкування на дорослого з розвинутою самосвідомістю, щоб подолати авторитарний вплив. Активна взаємодія між викладачем і учнем робить важливим повідомлення та засвоєння інформації, які складають єдиний процес навчання. При цьому важлива діяльність учнів, що сприяє розвитку механізмів опрацювання інформації.

Для того, щоб педагог міг спілкуватися зі своїми учнями під час навчальної діяльності, він повинен бути в змозі швидко адаптуватися до умов спілкування; правильно планувати та проводити процес комунікації, особливо щодо впливу мови; точно визначити, які методи

найкраще відповідають ситуації спілкування та особливостям кожного студента; і постійно відчувати та підтримувати зв'язок із групою.

Висновки. Отже, використання інтерактивних технологій навчання значно підвищує якість знань учнів, підвищує їхню мотивацію до процесу навчання. Сучасні умови вимагають використання як традиційних методів навчання, так і інноваційних технологій, які взаємодоповнюють одна одну. Інтерактивні технології створюють ідеальні умови для розвитку індивідуальності та неповторності кожного учня. Вони дозволяють розвивати навички самостійного навчання, що необхідні для роботи в школі.

Yulia Myronchuk. Interactive Learning as a Means of Modernizing the Educational Process

The article considers the importance and advantages of implementing interactive learning in modern education; attention is paid to communication between students, which is an important aspect of team learning; the possibility of individualization of education is revealed, which allows taking into account the needs of each student.

Список використаної літератури:

1. Ампілогова Л. Інтерактивні технології. Завуч. 2004. № 30. С. 13–15.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К., 2014. 145 с.
3. Інтерактивне навчання: [Добірка статей] // За ред. П. Дошковського. К.: Початкова школа. 2019. № 44. С. 1–33.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: методичний посібник / Авт.-укл.: Пошетун О., Пироженко Л. К. : «А.С.К.», 2002. 136 с.
5. Полоцький С. В. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. К.: А.С.К., 2014. 192 с.

Карина МИСЬКО,
студентка 4 курсу ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка

Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ

У статті розглянуто питання психологічних та педагогічних аспектів формування культури читання. Охарактеризовано психічні процеси підлітків, їхні особливості під час навчальної діяльності та методи, що сприяють їхньому формуванню. Окреслено типи завдань, що мають позитивний вплив на розвиток психічних особливостей учнів, та на культуру читання загалом.

Формування культури читання відбувається протягом усього підліткового віку та переважно на уроках літератури. Цей процес є довготривалим і суміжним з розвитком психічних процесів учня, до яких належить пам'ять, увага тощо. Метою педагога в такий період життя учнів є не тільки забезпечення збагачення знань дітей, а й усебічний розвиток їхніх психічних процесів та формування культури читання.

Процес читання відіграє значну роль у формуванні особистості людини як майбутнього члена суспільства. Школа є тим фундаментом, що відповідальний за виховання свідомої людини. Педагог, своєю чергою, є персоною, що забезпечує цей розвиток та сприяє позитивним результатам. На думку В. О. Сухомлинського, читання є ключем формування особистості, її духовних потреб. Також педагог виокремлює процес читання як той, що повинен стати головною потребою людини, у формуванні духовних цінностей [1]. Зазвичай свідомою особистістю формується протягом шкільних років.

Підлітковий вік – це час кардинальних змін у житті дитини, він охарактеризований переходом з дитячого періоду до дорослішання у фізичному та психічному планах. Серед сучасних дослідників, які вивчають підлітковий вік, існує думка, що, з одного боку, підлітковий вік – період соціалізації, визначення власної ролі в суспільстві та вхід до світу суспільних цінностей та людської культури. З іншого – це період становлення особистості, індивідуалізації, відкриття та затвердження власного "Я" [2].

У період дорослішання, на етапі розвитку та формування особистості, підліток самостійно конструює способи світосприйняття та життєві цінності, вибудовує розуміння поняття дружба та кохання. Підліток усвідомлює власні прагнення та бажання, та на їхній основі формує інтереси, які будуть позитивно впливати на майбутній вибір

© Мисько К.

професії. Загалом у підлітковому віці зміщуються акценти з тих, що спрямовані на соціум, на особистісний розвиток [3].

Важливою складовою розвитку особистості є пам'ять та уява, які також мають вагомий вплив на формування читацької культури в цілому. Питанню особливостей розвитку пам'яті в підлітковому віці присвятили свої праці такі психологи: К. Гроос, Л. Занков, А. Бен та інші. Зазвичай стрімкий розвиток пам'яті в підлітковому віці зумовлений пришвидшеними процесами сприймання інформації під час навчальної діяльності. У цей період відбувається покращення способів запам'ятовування образних та словесних матеріалів, збільшується швидкість, з якою інформація засвоюється учнем та загальний обсяг пам'яті [4].

Найбільш ефективними видами запам'ятовування в підлітковому віці є логічна пам'ять, що зумовлена засвоєнням інформації шляхом створення асоціативного ряду або аналізу матеріалу. Словесно-логічна пам'ять полягає в сортуванні інформації, виділенні головного та другорядного під час прочитання. Найкраще учні запам'ятовують зміст матеріалу, шляхом активної діяльності.

Під час навчального процесу на уроках літератури найефективнішими завданнями, які спрямовані на розвиток аналітичної пам'яті, є завдання, в яких наявні різні способи подання інформації, що зумовлює активізацію відповідних способів сприймання. Активне використання методів наочності є вдалим прикладом поєднання декількох варіантів подання матеріалу задля подальшого ефективного сприймання, опрацювання та зберігання інформації.

У підлітковому віці відбуваються зміни між взаємозв'язками пам'яті та іншими психічними процесами, як-от увага та мислення. У дитячому віці процес мислення відзначається пам'яттю, на противагу ж цьому, у підлітковому – процес запам'ятовування залежить від мислення. Шляхи запам'ятовування інформації, встановлення логічних зв'язків та аналіз запропонованого матеріалу – це все є факторами, що поєднують пам'ять та мислення.

Основною метою педагогів, що пов'язана з функцією запам'ятовування, є свідомий та активний розвиток таких процесів пам'яті, як збереження та відтворення. Також викладач повинен звертати увагу на можливі порушення пам'яті в підлітків. Зазвичай такі процеси зумовлені фізіологічними, соціальними або ж психологічними проблемами.

Серед соціальних проблем варто виокремити ті, що безпосередньо пов'язані із соціумом, як-от роль підлітка в соціальних інститутах, його стосунки із сім'єю, однокласниками та педагогами. Такі проблеми можуть призвести до погіршення загального психічного стану учня, що, своєю чергою, матиме негативний вплив на розвиток психічних процесів.

До психологічних чинників, що впливають на процес запам'ятовування, належать емоційний стан підлітка, млявість, відсутність концентрації уваги та персональний інтерес до матеріалу. У випадках, коли людина втомлена, пригнічена або ж опрацьовує інформацію поверхово, без вдумливого сприймання, процеси

запам'ятовування погіршуються та сповільнюється швидкість сприйняття матеріалу.

Ефективними методами, що сприяють розвитку пам'яті в учнів, є низка завдань, що спрямовані на аналіз та логічне мислення. Прикладами таких видів завдань на уроках літератури є: виокремлення проблематики твору, головної думки та ідеї, обговорення результатів виконаних завдань, групові або ж завдання в парах.

До психічних процесів, що позитивно сприяють розвитку культури читання, також належить уява. Розвиток уяви в підлітковому віці досліджували у своїх працях такі науковці, як І. Лернер, В. Штерн, Д. Дьюї та інші. У підлітковому віці активно відбувається розвиток відтворювальної уяви, яка є необхідною для сприймання навчального матеріалу.

Багато навчальних дисциплін через значну кількість отримуваної інформації сприяють розвитку здатності сприймати більше матеріалу та опрацьовувати отримані образи за допомогою уяви. Такий спосіб сприймання стимулює розвиток творчої уяви. Уява бере активну участь у сприйманні художніх творів та інших видів інформації. Під час такого опрацювання відбувається перехід від конкретного образу до більш абстрактного, тобто уявляються не тільки образи, а й моделювання ситуацій. Уява стає довільною, не обмеженою розумовими кордонами та безпосередньо розширюються способи створення образів, серед яких переважає внутрішнє мовлення.

У процесі навчання уява проявляється в спеціальних видах завдань, що спрямовані на формування творчої особистості. На уроках літератури викладач може запропонувати учням низку завдань, зокрема створення мудбордів (дослівно англ. moodboard – дошка настрою), написання творів-описів та ілюстрування фрагментів з твору. Метою педагога також є розвиток творчих здібностей учня, які є допоміжними елементами для формування читацької культури.

Отже, на формування культури читання як явища особистісного безпосередньо впливає розвиток психічних процесів учня. Пам'ять та уява є одними з основних аспектів, що впливають на читацьку культуру та її особливості. Пам'ять має вагомий вплив на формування літературних уподобань учня, його естетичних смаків та інтересів, адже закарбовує моменти з різноманітних текстів, що знайшли позитивний відгук при озайомленні учня з ними. Уява, своєю чергою, сприяє повному сприйняттю та розумінню сенсу тексту.

Розвиток цих психічних процесів протягом навчальної діяльності позитивно впливає на формування не тільки культури читання як явища, спрямованого на всебічний розвиток, але й особистості учня в цілому. Метою педагога є розширення розуміння культури читання в учнів, активне сприяння розвитку цього явища та шляхом формування подальший розвиток особистості в цілому.

Karyna Mysko. Natalia Nikolaychuk. Psychological and pedagogical aspects of the formation of reading culture.

The article examines the issue of psychological and pedagogical aspects of the formation of reading culture. The mental processes of adolescents, their peculiarities during educational activities and methods

contributing to their formation are characterized. The types of tasks that have a positive effect on the development of mental characteristics of students and on the culture of reading in general are outlined.

Список використаної літератури:

1. Березівська Л. Д. В. О. Сухомлинський про читання як засіб формування культури духовних потреб дитини. Педагогічний альманах : зб. наук. пр. Херсон, 2015. Вип. 26. С. 10–16.
2. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / О. В. Скрипченко та ін. Київ : Просвіт, 2001. 416 с.
3. Гріньова О. М. Психологія проектування життєвого шляху особистістю юнацького віку: автореф. дис. ...доктора психол. наук. Київ, 2018. 44 с.
4. Загальна психологія. Семінарські та практичні заняття. Методичний посібник. Київ: ПП «Дірект Лайн», 2019. 72 с.
5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес : психічний розвиток особистості. Київ, 1989. 608 с.
6. Ланцута З. Культура читання [методичні рекомендації]. 2015. 50 с. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0-2.doc> (Дата звернення: 28.10.2023)
7. Сверстюк Є. О. Психологія читання і розуміння художнього твору. Література в школі. 1961. № 5. С. 40–51.

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

У статті розглянуто особливості історико-психологічного роману Марії Матіос «Солодка Даруся»; подано психологічні аспекти в історичному контексті; зображено внутрішній світ героїв та їхні реакції на складні історичні події.

Соціально-психологічний аналіз літературних творів дозволяє збагатити наше розуміння психології героїв та їхню взаємодію із соціальним оточенням. Відображення внутрішнього світу персонажів та їхня адаптація до суспільства відкривають великі можливості для дослідження. Історико-психологічний роман «Солодка Даруся» Марії Матіос пропонує унікальний погляд на зв'язок між психологічними характеристиками героїв та їхніми соціальними умовами.

Психологізм та історичні особливості у творах Марії Матіос досліджували Г. Звягіна, М. Кравченко, Г. Лисенко, М. Литвиненко, М. Максименко та інші науковці.

Марія Матіос уміло поєднує психологічний аналіз з історичним контекстом, розкриваючи внутрішній світ героїв та їхню реакцію на складні історичні події. Метою статті є дослідити, як автор вдало використовує психологічні аспекти для розкриття характерів своїх героїв та виявлення впливу соціального середовища на їхню психологію. Роман «Солодка Даруся» слугуватиме важливим джерелом для розгляду цих аспектів та розуміння, як психологія героїв переплітається із соціальним контекстом їхнього життя.

Даруся, головна героїня роману, представлена як жінка з певними особливостями – вона розмовляє з природою, прагне уникати контактів з людьми через їхню несумісність з її особливим сприйняттям. У романі розглянуто життя Дарусі з позиції її власного сприйняття та відмежування від загальноприйнятих стереотипів та соціальних норм.

Одна з основних тем роману – ставлення до Дарусі односельців, які вважають її дурною, але водночас називають «солодкою». Це контрастне визначення має символічний зміст: Даруся виявляється глибокою особистістю, яка, незважаючи на свою інакшість, має власний розум і сприйняття. Її інтелектуальна проникливість видна в дрібницях – знанні дат народження та смерті місцевих мешканців, умінні зрозуміти погоду та врожай, уважному ставленні до природи.

Головна героїня свідомо намагається уникнути спілкування, щоб не впасти в пастку «солодкості», яку люди вимагають від неї. Її головна амбіція – лишитися собою, жити за власними правилами, навіть якщо це

© Суховій Д.

призводить до непорозуміння і віддаленості від суспільства.

Взаємодія Дарусі з природою та її стосунки з оточенням підкреслюють психологічні та емоційні аспекти роману. Це символізує її внутрішню гармонію та бажання жити згідно з власними правилами. Роман «Солодка Даруся» пропонує читачеві пережити драму щоденного життя головної героїні, заслухатися в її монологи та відчутти глибокий психологічний вимір її буття.

У романі є другорядний персонаж, Іван Цвичок, який також є незвичайною людиною. Він живе по-своєму, нерегулярно працює та часто їздить автобусами. Ця незвичайність і неординарність роблять його цікавим для тих, хто його оточує. Його захоплення створенням дрімб – традиційного музичного інструменту – відзначає його креативний бік і вміння виробляти щось цінне та унікальне. Водночас його мовні та фізичні особливості, такі як прирослий до піднебіння язик, роблять його особливим, але і викликають співчуття з боку оточення [1, с.112].

Даруся і Цвичок – двоє самотніх і незвичайних людей, які знаходять один одного і встановлюють особливий зв'язок. Вони розуміють один одного на рівні, який недоступний іншим. Ця дружба є важливим моментом у романі, оскільки вона показує, що навіть в умовах соціальної ізоляції можна знайти розуміння та співчуття.

Взаємостосунки між Іваном Цвичком та Дарусею розвиваються поступово. Спочатку вони просто знайомляться, коли Іван приходиться до Дарусі на подвір'я, щоб грати на дрімбі. Далі вони починають проводити більше часу разом, і їхня дружба міцніє [1, с.115]. Спільна подорож на цвинтар ще більше зближує Івана та Дарусю, підкреслюючи їхні відчуття та взаємодію. Цей епізод розкриває новий аспект відношень персонажів і подальших можливостей розвитку сюжету.

Захоплення Івана Цвичка створенням дрімб та його творчий підхід до виготовлення музичних інструментів привертає увагу дітей із села, що створює можливість покращити їхні взаємовідносини та спілкування з ним. Виникає комічна ситуація, коли Іван Цвичок та Даруся помилково вважаються парою, через що виникає непорозуміння в селі, посилюється інтрига [1, с. 114].

Взаємодія між Іваном Цвичком та Дарусею продовжує розвиватися, а їхні дії та рішення набувають більшої значущості для навколишніх персонажів. Іван Цвичок виявляє глибоку турботу про Дарусю та її здоров'я, звертаючи увагу на важливість водних процедур. Такий підхід Івана вказує на його обізнаність і дбайливість.

Іван демонструє свою незалежність та гідність, не піддаючись натиску владних структур. Його готовність стояти за свої та Дарусині права підкреслює його характер. Це також показує, що Іван вже не той замкнений і мовчазний чоловік, яким він колись був.

Місцева влада намагається контролювати ситуацію навколо Івана та Дарусі, але Іван не збирається піддаватися їхньому впливові. Його реакція на вимоги та погрози говорить про його рішучість і готовність боротися за те, що він вважає справедливим. Авторка показує, як Іван та Даруся стають об'єктом обговорення і чуток в селі. Їхнє незвичайне щастя викликає різні реакції серед місцевих мешканців,

включаючи і заздрісне ставлення та поширення несправедливих чуток.

Нарешті, Даруся розговорилася після довгого періоду мовчання, звертаючись до Івана. Це може відобразити те, як вони взаємодіяли та виробляли спеціальну комунікаційну динаміку, що допомогла Дарусі подолати своє мовчання. Взаємостосунки Івана Цвичка та Дарусі є важливим елементом роману «Солодка Даруся». Вони показують, як навіть в умовах соціальної ізоляції можна знайти розуміння і співчуття. Ця дружба також є символом надії та можливості для змін.

На психологію героїв роману Марії Матіос «Солодка Даруся» впливають політичні та соціальні зміни. На двох фрагментах твору показано, як зміни влади, війна та інші історичні події впливають на життя Михайла Ілащука та Матронки. У першому фрагменті спостерігаємо, як Михайло Ілащук шукає свою дружину Матронку, яка зникає з села під час політичних змін. Він звертається за допомогою до лейтенанта-румуну Лупула, який радить йому звернутися до нової влади. Михайло бачить, як змінюється село, і відчуває страх і невпевненість перед майбутнім [2, с.58].

У другому фрагменті авторка розповідає про те, як Михайло знаходить Матронку в неробітницькій ямі. Вона важко побита, і її стан погіршується через гарячку і проблеми з грудьми. Михайло дбайливо доглядає за нею, але вона більше не така жива і радісна, як раніше.

Відтак політичні та соціальні зміни викликають у героїв роману сильні емоції, такі як страх, невпевненість, гнів, печаль. Ці зміни впливають на їхнє повсякденне життя, роблячи його складнішим і важчим. Вони також змінюють психологію героїв, роблячи їх більш замкнутими, тривожними або депресивними. Михайло Ілащук, який спочатку був спокійним і впевненим у собі, після змін влади стає схвильованим і невпевненим. Матронка, яка була життєрадісною і веселою, після пережитого насильства стає замкнутою і сумною.

Письменниця майстерно використовує історичний контекст для того, щоб показати, як він впливає на життя людей, як політичні та соціальні зміни можуть призвести до руйнування особистих життів і змінити людей до невпізнання.

Роман «Солодка Даруся» є яскравим прикладом історико-психологічного твору, у якому майстерно використано внутрішній монолог персонажів для того, щоб розкрити їхню психологію. У внутрішньому монологі герої роману висловлюють свої думки, емоції та переживання. Це дозволяє читачеві зрозуміти, як вони сприймають навколишній світ і як реагують на різні події [3, с.125]. Михайло Ілащук у своєму внутрішньому монологі описує свої відчуття від змін влади. Він відчуває страх і невпевненість перед майбутнім. Він також думає про те, як ці зміни вплинуть на його сім'ю [4]. Матронка у внутрішньому монологі розповідає про те, як вона почувається після пережитого насильства. Вона відчуває біль і гнів, але також страх і безвихідь [4]. Внутрішні монологи персонажів роману «Солодка Даруся» дозволяють читачеві глибше зрозуміти їхню психологію і переживання. Вони також допомагають зрозуміти, як політичні та соціальні зміни впливають на життя людей.

Отже, роман Марії Матіос «Солодка Даруся» є одним із кращих

творів української літератури. Це не лише яскраве відображення складних суспільних реалій та історичних подій, але й глибоке психологічне дослідження. Авторка майстерно використовує історичний контекст для того, щоб показати, як він впливає на життя людей; також використовує внутрішній монолог персонажів для того, щоб розкрити їхню психологію і переживання. Ці особливості роблять роман «Солодка Даруся» цікавим та вражаючим для читачів.

Daria Sukhovich. The features of the historical and psychological novel "Sweet Darusia" by Maria Mathios

The article examines the features of the historical and psychological novel "Sweet Darusia" by Maria Mathios; psychological aspects are presented in the historical context; it depicts the inner world of the heroes and their reactions to complex historical events.

Список використаної літератури:

1. Кравченко М. Історичні відтінки у психології персонажів Марії Матіос. Історія та літературознавство. 2013. № 4. С. 112–124.
2. Лисенко Г. Фемінні аспекти в творчості Марії Матіос. Гендерні дослідження. 2018. № 3. С. 56–67.
3. Литвиненко М. Відображення історичних подій у творчості Марії Матіос. Науковий аналіз. 2014. № 4. С. 120–132.
4. Матіос М. Солодка Даруся. Львів: ЛА «Піраміда», 2005. 176 с.

Олена ТАБАЧНА,
*магістрантка ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка*

Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

ГЕЛОТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВІСТІ М. ХВИЛЬОВОГО «ІВАН ІВАНОВИЧ»

У статті розглянуто аналітичні дослідження сатири М. Хвильового в аспекті гелотології. Презентовано окремі результати гелотологічного аналізу сатиричної повісті М. Хвильового «Іван Іванович».

У галузі новітнього українського літературознавства й серед широкого читацького загалу зростає інтерес до творчості репресованих письменників, багатогранна діяльність яких у радянські часи розглядалася крізь призму тоталітарної політичної заангажованості. До таких творців-новаторів належить Микола Хвильовий – лідер літературно-мистецького й громадсько-політичного руху епохи Розстріляного Відродження. Повістю «Іван Іванович» (1929) М. Хвильовий засвідчив віртуозне володіння сатиричним жанром, специфікою якого є сміхотерапевтичний ефект, зумовлений викриттям і знищенням естетичним сміхом автора «всесвітнього зла».

Значну кількість літературознавчих праць присвячено вивченню художнього світу М. Хвильового, зокрема: В. Агеєвої, Ю. Безхуторного, М. Жулинського, Ю. Лавріненка, С. Павличко та ін. Грунтовне дослідження другого періоду творчості (сатири) М. Хвильового зробив Г. Костюк. Однак аналітичні дослідження сатири М. Хвильового в аспекті гелотології не здійснено, що і зумовлює актуальність теми.

Українська сатирична проза початку ХХ століття є художнім відтворенням важливого історичного моменту на зламі двох століть, охоплює широкі картини національного буття й відтворює його в душі модерного мислення; демонструє перші зміни в трактуванні категорії «комічне» в українській літературі, акцентує на соціально-політичний модус комічного. Як зазначає Г. Костюк, у повісті «Іван Іванович» М. Хвильового деталь сатиричного портрету фіксує «об'єктивно-історичний зміст, через неї передаються особливості епохи, умови життя певних верств населення» [3, с. 235].

Мета статті – презентувати окремі результати гелотологічного аналізу сатиричної повісті М. Хвильового «Іван Іванович».

За визначенням Т. Коваль, «гелотологія (від гр. гелос – сміх) – наука про сміх, що систематизує усі дослідження генетики сміху та комічного» [2, с. 42]. Прихильники вітаїзму, зокрема М. Коцюбинський і М. Хвильовий, у літературно-мистецькій творчості виразно інтерпретували міфологеми і філософеми «сонце». На думку Т.

Бобровської, «дисгармонія у людському суспільстві, розірваність мікркосму душі з макрокосмом тривожила, пригнічувала М. Коцюбинського до кінця життя і свого роду визначила проблематику всієї творчості. Доцільно зазначити, що М. Коцюбинський «прагне «сонячними променями» поетики зарядити читачів для боротьби за світло» [1, с. 41].

Відтак, необхідно зазначити, що в художньому світі М. Хвильового міфологема «сонце» трансформується у сміхологему: «декілька слів про мажорне сонце», «поставив свою парасольку в соняшну пляму того сонця, що благословляло його важку путь», «прямо – заходило сонце» [4, с. 7]. Цілком очевидна авторська алюзія на дисгармонію в житті головного героя, на його відірваність від космічно-планетарного ходу речей, відсутність у душі «сонця», натомість сатирик іронічно робить посилання на «соняшну пляму», яка характеризує «важкий» життєвий шлях Івана Івановича. Наведені цитати свідчать про належність М. Хвильового до «сповідників світла» і водночас про те, що «мажорне сонце» «світить» для інтелектуального читача, який майстерно розкодовує сатиричні образи й деталі тексту. Т. Коваль констатує, що «сприйняття комічного, уміння виділяти цю особливу категорію серед інших способів зображення, можливе за умови знання про відповідне та протирічне». Дослідниця пропонує «вживати термін сміховий аналіз чи сміхоаналіз у двох значеннях: аналіз рівнів сміхової культури особистості, соціуму; аналіз комічного тексту» [2, с. 40].

Отже, сміхоаналіз змістового компоненту твору засвідчує, що джерелами філософії сміху М. Хвильового є літературні ремінісценції, інтертекстуальні цитати з Т. Шевченка, М. Коцюбинського, Е.-Т. Гофмана; продукування оригінальних сміхологем (найбільш виразною є назва повісті). Розроблені нами на матеріалі повісті «Іван Іванович» психолого-літературознавчі тести на визначення почуття комічного в читача (за авторською методикою Т. Бобровської) дали підстави зробити висновки, що засобами створення комічного є сатиричні інкрустації, іронія, гротеск, карнавалізація, оксюморон, художня гіперболізація, а шарж і сарказм рельєфно виділяються на рівні слова і ситуацій як словесно-ситуаційний комізм; поліфункціональні колоритні деталі випромінюють в ефірі тексту енергію неповторної сили самоіронії, іронії та сарказму, наприклад, «я вже й сам не радий, що маю такий палкий характер і таку більшовицько-витриману натуру» [4, с. 13].

Отже, гелотологічний аналіз є ефективним інноваційним методом дослідження комічного тексту. Нами встановлено, що оригінальність сатиричної повісті «Іван Іванович» зумовлена наявністю кодів, художньо-філософської трансформації «міфологема – філософема – сміхологема», образів-символів і психоаналітичного творення образу людини; філігранно зроблений модерністським «азіатського ренесансу» 20–30-х рр. ХХ ст. сатиричний аналіз партійної системи транслює комуністичну партію у «кривому дзеркалі» пороків соціуму. Ризикуючи власним життям, Микола Хвильовий не зрікся сатиричного пафосу в мистецькому й особистісному вимірі до кінця свого життя, яке він назвав шляхом безумної подорожі. Перспективу дослідження бачимо в апробації психолого-літературознавчих тестів під час вивчення курсу

«Історія української літератури ХХ століття» та в гелотологічному аналізі повісті «Іван Іванович» М. Хвильового в аспекті літературної ономастики.

Olena Tabachna. Helotological analysis of the novel by M. Khvylovy "Ivan Ivanovich".

The article deals with analytical studies of M. Khvylovy's satire in the aspect of helotology. Some results of the helotological analysis of the satirical novel by M. Khvylovoi "Ivan Ivanovich" are presented.

Список використаної літератури:

1. Бобровська Т. П. «Нестаріючі рум'янці життя...» : Спроба сміхоаналізу коди повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» через призму меніпеї. Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 6. С. 36–43.

2. Коваль Т. П. Універсальність гелотологічного методу в педагогічному дискурсі. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог : Вид.-во Нац. Ун.-ту «Острозька академія». Вип. 19. 2011. 524 с.

3. Костюк Г. І. Микола Хвильовий. Другий період творчості (1925–1930). URL: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/Kh/Xvylyovyy/Studies/MykolaXvylovyj/>

4. Хвильовий М. Г. Іван Іванович. Хвильовий М. Твори: У 2 т. К. : Дніпро, 1990. Т. 2. 925 с.

Наталія ХОМУТОВСЬКА,
студентка 4 курсу ННІ філології та журналістики
ЖДУ імені Івана Франка

Науковий керівник: Л. Башманівська, доцент

СУЧАСНІ НАУКОВІ ІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено аналізу сучасних наукових інтеграційних процесів, що відбуваються у світовому науковому співтоваристві; звернено увагу на виклики, з якими стикаються наукові інтеграції, зокрема культурні, мовні та організаційні бар'єри, а також на необхідність ефективного управління та координації між різними науковими групами та організаціями.

Наукові інтеграції є важливою частиною глобального наукового прогресу, і сучасний науковий простір демонструє величезні зміни. У результаті цих інтеграцій дослідники з усього світу спільно працюють, створюючи нові методи та вирішуючи складні глобальні проблеми.

Зростання обсягу інформації є характерною рисою сучасної української освіти. У цих умовах для школярів стає складнішим усвідомити та засвоїти її в цілісній картині. Тому педагогам для вирішення завдань, поставлених сучасністю, необхідно використовувати як класичні методи викладання, так і постійно вдосконалювати підходи. Уроки, де засвоєння теоретичного матеріалу відіграє ключову роль, поступово змінюються на компетентнісно орієнтовані, що сприяють цілісному розумінню навчального матеріалу, розвитку системного мислення та формуванню позитивного ставлення до навчання [4, с. 152].

Багато вітчизняних і зарубіжних учених досліджували навчальний процес та наукові інтеграції. До них належать Б. Ахлібінський, В. Вернадський, Г. Гегель, А. Ейнштейн, І. Кант, Б. Кедров, В. Левін, Є. Маркарян, Д. Менделєєв, С. Мелюхін, Г. Спенсер, А. Урсул, М. Чепіков та інші.

У наукових роботах українських і зарубіжних дослідників (О. Беляєва, О. Загора, О. Зарецького, В. Чорнолес та ін.) подано аналіз інтеграційних процесів, що відбуваються в освіті. Крім того, цю проблему досліджували Р. Кларк, К. Колін, В. Краєвський, О. Кубасов, О. Левчишена, Р. Портер, Л. Подимова, В. Сластьонін, С. Тульчинська, В. Шинкарук та інші.

Результати аналізу наукової та методичної літератури показують, що видатні вчителі завжди визнавали важливість включення навчального змісту в освіту. Наприклад, Я. Коменський висунув концепцію інтеграції освіти, вірячи, що послідовне встановлення зв'язків між навчальними предметами сприяє формуванню цілісної системи знань. Досвід В. Сухомлинського став взірцем інтеграції предметів та

© Хомутовська Н.

видів пізнавальної діяльності з метою навчання, виховання та розвитку дітей. Низка вчених, таких як Н. Бібік, Л. Виготський, В. Давидов, С. Вашуленко, В. Тименко, С. Якименко, О. Савченко та інші, досліджували особливості інтеграції змісту навчання на сучасному етапі розвитку освіти [5, с. 352].

Інтеграція є основою для формування повноцінного світогляду, який забезпечує узагальнення окремих понять, образів і уявлень людини про свою особистість і оточення.

Інтегрований урок передбачає ретельну підготовку педагога, яка поєднує аналіз навчальних програм з різних предметів для пошуку потенційних варіантів планування інтегрованих уроків, а також формування ключових ідей, узгодження часу їх вивчення і підбір ефективних методів викладання навчального матеріалу [6, с. 22].

Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, «інтеграція» визначається як доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи. Системний підхід визначає інтеграцію як процес взаємодії двох або більше систем з метою створення нової системи, яка набуває нових властивостей шляхом зміни зв'язків і властивостей її елементів.

Інтеграція, за словами американського педагога Дж. Гіббонса, означає поєднання компонентів систем так, щоб їхнє значення для взаємодії було більшим, ніж результат об'єднання. Сьогодні багато вчителів-практиків зацікавлені в ідеї об'єднання змісту та методів навчання. С. Гончаренко, Б. Кедров, Б. Новик, В. Тюхтін та інші вивчали проблеми інтеграції знань на міжнауковому, філософському та педагогічному рівнях [1, с. 2].

Принцип інтеграції передбачає організацію складного процесу. Система шкільної освіти залишається стійкою, коли її різні частини об'єднуються. Серед цих елементів важливі різноманітні види діяльності дітей (спільна та індивідуальна; діяльність у режимних моментах), різноманітні форми взаємодії (вихователь-дитина, дитина-дитина, батько-дитина) та врахування унікальної лінії розвитку кожного дошкільника (фізичний, соціально-особистісний розвиток) [2, с. 3].

Оскільки освіта є одним із найефективніших і найінтенсивніших способів введення людей у сучасний світ науки та культури, О. Савченко стверджує, що необхідно відмовитися від дисциплінарного подання знань, яке відповідало певному історичному етапу, і натомість використовувати більш проблемний підхід. Відтак інтегроване навчання є однією з перспективних методів покращення змісту навчання [5, с. 248].

Серед основних вимог до проведення інтегрованих уроків І. Подласий виділяє: застосування передових наукових та педагогічних досягнень для планування уроку на основі правил освітнього процесу, ретельна підготовка до кожного уроку, мотивація та активізація розвитку всіх аспектів особистості; надання матеріалу відповідно до дидактичних принципів, організація комфортних умов для ефективної навчально-пізнавальної діяльності учнів, врахування їхніх інтересів, здібностей та потреб, а також встановлення зв'язку з результатами попередньо вивченого, логічність та послідовність у навчально-

пізнавальній діяльності, а також емоційність у всіх її етапах [3, с. 4]. Забезпечення різноманітності та ефективності застосування різних педагогічних методів і прийомів, а також формування навичок самостійного навчання та бажання постійно поглиблювати свої знання.

Отже, інтеграція – це процес взаємодії двох або більше систем, об'єднання, впливу, проникнення, зближення, відновлення єдності тощо. Результатом є створення нової системи, яка має нові властивості та зв'язки між новими елементами системи [2, с. 4].

Отже, якісна та методично правильна підготовка та проведення інтегрованих уроків вносять суттєві покращення в традиційну систему шкільної освіти України. Вони розширюють спектр діяльності, полегшують вивчення навчального матеріалу та збільшують пізнавальний інтерес учнів, сприяючи всебічному розвитку особистості. Інтегровані уроки допомагають формувати уявлення про предмети, явища й поняття, сприяють систематизації знань і створюють умови для впровадження особистісно орієнтованого навчання учнів.

Natalia Khomutovska. Modern scientific integration

The article is devoted to the analysis of modern scientific integration processes taking place in the world scientific community; attention is drawn to the challenges faced by scientific integration, in particular cultural, linguistic and organizational barriers, as well as to the need for effective management and coordination between different scientific groups and organizations.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К.: АПН України, 1995. 45 с.
2. Криворотенко О. Сучасні підходи до організації навчальної діяльності на уроці літератури. Дивослово. 2019. № 5. С. 2–10.
3. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: [інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти]. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 61 с.
4. Пошетун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. К.: Видавництво А. С. К., 2004. 192 с.
5. Савченко О. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. Український педагогічний журнал. 2015. № 1. С. 85–98. URL: <https://tinyurl.com/yn9dx8wc>
6. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посібник. К.: ТОВ «Прайдрук», 2011. 352 с.

Олена ЮРЧУК,
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української та
зарубіжної літератур і методик їх навчання
Оксана ЧАПЛІНСЬКА
кандидат філософських наук,
доцент кафедри української та
зарубіжної літератур і методик їх навчання

**«ВОНА ГЛИБОКО ВДИХНУЛА І, БЕЗЖАЛЬНО ЗРИВАЮЧИ
ГОЛОСОВІ ЗВ'ЯЗКИ, ЗАКРИЧАЛА...». ЛІТЕРАТУРНЕ
ЖИТТЯ ПОВОЄННОГО КИЄВА В РОМАНІ «КЛАВКА»
МАРИНИ ГРИМИЧ**

У статті актуалізовано специфіку художнього осмислення літературного життя 1940-х років у повоєнному Києві. Крізь призму історії секретарки Спілки письменників України Клавки авторка актуалізує подію, що відбулася 1947 року, – Пленум, на якому було спалюжено імена Максима Рильського та Юрія Яновського. Сюжет роману побудований на двох історіях, що повсякчас переплітаються: життя київських письменників (Спілка, будинок РОЛІТ, дачі в Ірпіні) та «непомітної» Клавки, яка прагне знайти своє місце серед драматичних подій, що розгортаються (комунальна квартира, Євбаз).

Марина Гримич сьогодні є авторкою низки творів, котрі побачили світ із 2000 року. У пропонованій студії зупиним увагу на першому з трьох романів, що стали своєрідною трилогією («Клавка», «Юра», «Лара»). Авторка наче мандрує в часі: від повоєнного радянського Києва до другої половини 80-х років ХХ століття. Романи письменниці, за слушним твердженням Олександра Ірванця, характеризуються глибоким знанням «деталей і нюансів» історичної епохи: «...архітектура центру Києва, зокрема знаменитий РОЛІТ, будинок на розі теперішніх вулиць Хмельницького і Коцюбинського, заселений літераторами різного калібру, від першорядних до поденників, кулуарні інтриги у Спілці письменників і в кабінетах ЦК КПУ – усе це виписано переконливо, аж кінематографічно, і це робить текст цінним іще й у пізнавальному плані» [4].

У центрі роману Марини Гримич «Клавка» дві історії, які перетинаються. Ймовірно, варто почати з реальних подій, що знайшли своє художнє оприявлення в творі. Авторка звертається до непростого періоду, а саме повоєнних років, коли Київ, як і вся радянська Україна, лише приходять до тями, перетравлюючи наслідки війни, коли однією з найважливіших проблем залишається проблема хліба, налагодження мінімального побуту. Здавалося б, усі сили за таких обставин мають бути спрямовані на створення адекватних умов життя, на відбудову зруйнованих міст, та в тоталітарної системи інша стратегія. Для влади

© Юрчук О., Чаплінська О.

пріоритетним стає питання приборкання українських письменників, які після війни повертаються в літературу. Зауважимо, що Марина Гримич звернулася до цього періоду цілком випадково. В одному з інтерв'ю вона твердить: «Я не збиралася писати про 40-ві. Вони мене не цікавили, викликали нудьгу. Але якось мені під руку потрапили архівні матеріали пленуму Спілки письменників 1947-го. Вони мене заворожили. Перевернули догори дригом усі мої пріоритети. Я відклала заплановані 60-ті й узялася за 40-ві» [3].

На сторінках роману розгортаються події сумнозвісного 1947 року, коли відбувся Пленум Спілки радянських письменників України, на якому було виправлено «помилки» зборів українських письменників у серпні 1946 року. В епіцентр нищівної критики втрапляють два знакових для української літератури письменники – Максим Рильський та Юрій Яновський. Читаючи роман, повсякчас усвідомлюєш, що перебуваєш одночасно в двох світах, котрі аж ніяк не мали б перетнутися, але перетинаються в межах абсурдного життєустрою радянської тоталітарної держави. З одного боку – це світ творчості й творчих людей.

Будинок РОЛІТ (аббревіатура, утворена від назви письменницького житлового кооперативу «Робітник літератури»), де панує особлива атмосфера причетних до мистецтва слова, де під нехитру їжу – варена картопля, сало й чарочку трунку ведуться дискусії про поета Малишка – «великого експериментатора», який ставиться до мови як до живої матерії, про геніального Рильського, в якого кожен вірш як кришталевий келих («...але я прихильник Рильського. В нього все виміряно, виважено, досконало. Він ніколи не пропустить неохайності, навіть, як ти кажеш, геніальної, як у Малишка. У нього кожен вірш – як кришталевий келих...» [2, с. 75]).

Особливим місцем є також дачі в Ірпіні, куди приїждять письменники, щоб біля багаття, на якому вариться в казані юшка з риби, наговоритися, наспіватися українських пісень. Там Максим Рильський гратиме на роялі Шопена чи Лисинка, а Олександр Довженко годинами оповідатиме про мандрівки своєї молодості. Один із героїв, підкреслює, що Ірпінь – особливе місце, порівнюючи його з Хортицею. Ймовірно, що мова йде не стільки про схожу «фізичну географію», скільки про українську історичну тяглість: «– Все-таки Ірпінь – це благодатне місце, – розмірковував розміллілий після вечері Павло Минович, розвалившись у кріслі. – От здавалося би: ну що тут такого? Болото болотом! Після наших вінницьких фруктових садків з пасіками – це просто пристановище Баскервілів. Але цей ліс, що за мостом, ця річка Ірпінь, ця ірпінська заплава, що нагадує мені Хортицю...» [2, с. 178].

З іншого – це світ ницості, страху за власне життя, спецпайки та комфорт. І вже в цьому світі читач не відчує особливої аури творчих людей, а лише тваринний інстинкт, що штовхатиме їх вижити за будь-яку ціну. І ціна не видається завеликою навіть тоді, коли ти паплюжиш інших. Чи видається? Кожний дає собі відповідь сам. Хтось безпелаяційно з трибуни говоритиме, що роман «Жива вода» Яновського – це цистерна націоналістичної отрути, про хвості минулого

Рильського й не відчуватиме докорів сумління («Я, як друг М. Т. Рильського, який щиро бажає йому добра, мушу сказати про те, що, на мій погляд, з'являються неоднозначні і шкідливі симптоми творчості М. Рильського» [2, с. 248 – 249]). А хтось, «покрикувавши», не витримає й ввечері спочатку перекаже провину на дружину й дитину – «я це зробив заради вас», а потім тихо помре на табуретці (письменник Іван Глухенький). Найбільше вражає той факт, що в обох світах перебувають ті самі люди. Ганна Улюра досить влучно зауважує: «...Клавка фіксує своїм ритуальним статусом смерть чогось безкінечно важливого – і то не тільки української літератури, яка на двадцять (не)добрих років прикинеться мертвою. Гине щось важливіше за літературу» [5].

Але роман Марини Гримич – це не тільки історія про українських письменників, це також історія секретарки Спілки письменників Клавки, персонажа за своїм статусом маленького, але центрального, адже саме навколо цієї, як сказано в анотації до роману, «старої дівки», розгортаються всі літературні та навколо літературні події. Клавка, двадцяти шестирічна жінка з сумнівним минулим – дочка ворога народу, яка живе в напівпідвальній кімнаті будинку, в якому раніше її родина займала панські апартаменти, яка мріє купити всі потрібні, але такі бажані для неї речі на Євбазі, а натомість купує пиріжки собі й Еммі Германівні та дядь-Гаврилу, якими опікується. Саме на очах головної героїні руйнується світ, частиною якого вона стала: «Вона сиділа і дивилася на цей зал, на цю сцену, і та ідилія, та картина української радянської літератури, тієї обожнюваної нею благородної інтелігентної спільноти – письменницької, ролітвської, ірпінської – розсипалася, як картковий будиночок. Її немов облили відром крижаної води. Їй хотілось провалитися крізь землю» [2, с. 257].

Звернемо увагу, що героїня потрапляє не тільки у вихор літературних подій, а й несподівано переживає власну драму, опинившись у полоні непростого вибору. Кого їй обрати? Немолодого й непривабливого завідувача відділу пропаганди ЦК Бакланова, але ж якщо він – саме той великий інквізитор, котрий нищить її улюблених письменників. Чи молодого й привабливого Баратинського, від якого в неї «чолка встала», але він теж належить до «органів» ще й бабій. Та, кого б не обрала дівчина, мова навряд чи йде про кохання, радше про «справи амурні» (sic! іронічний пас від авторки): «"Мамочко рідна! – схопилася вона за голову. – Ну, чому це сталося саме зараз? Тоді, коли в мене на горизонті вималювався старший лейтенант Баратинський! От що мені тепер робити з ними обома?". Клавка, недосвідчена в амурних справах, відчула, неначе прірва розверзається перед її ногами. І вона просто зависає над цією прірвою» [2, с. 113].

Роман Марина Гримич закінчує страшною подією: інвалідів війни або «самоварів» вивозять із Києва товарними вагонами. Авторка оголює нерви, пропонуючи жорстоку картину, в якій нещасні каліки стогнуть і плачуть, міліціонери похмуро роблять свою справу, дядь-Гаврило з відчаєм кидається до вагонів і кричить «Не трож героїв!». І Клавка, яка остовпіла від цинізму того, що відбувається, безжально зриваючи голосові зв'язки кинула в київське небо: «НИКАКОГО ТЕБЕ НЕТ ПРОЩЕНЬЯ!».

Отже, Марина Гримич у романі «Клавка» занурює читача в буремні події 1947 року – історія Пленуму, під час якого тоталітарна влада вкотре приборкує українських письменників, на десятиліття прирікаючи українську літературу стати рупором ідеологічних кліше та штампів. У центрі подій опиняється секретарка Спілки письменників України Клавка, яка, з одного боку, споглядає як руйнується ідеальний картковий будинок під назвою «радянська українська література», з іншого – прагне впорядкувати своє життя «старої дівки», за спиною якої минуле дочки ворогів народу. Авторка демонструє увагу до деталей (на рівні топосу, побуту, фіксованих у документах фактів), виказуючи свою обізнаність історичної епохи. На сторінках роману відомі письменники постають не стільки емблемами свого часу, класиками, скільки живими людьми, які одночасно намагаються вижити й не втратити свою гідність. Вдається це не кожному.

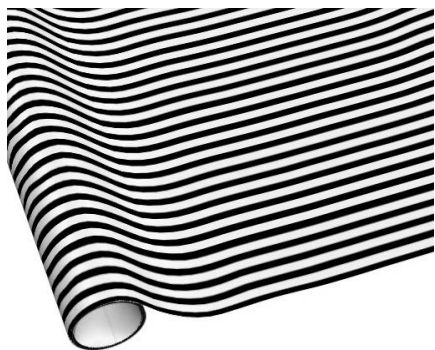
O. Yurchuk, O. Chaplinska. «She took a deep breath and, mercilessly straining her vocal cords, screamed...». A literary life of post-war Kyiv in the novel «Klavka» by Maryna Hrymych.

This article explores the artistic interpretation of literary life in post-war Kyiv during 1940s. Through the lens of the story of Klavka, the secretary of the Writers' Union of Ukraine, the author sheds light on the events of 1947, particularly the Plenum where the names of Maksym Rylskiy and Yuriy Yanovskiy were condemned. The plot is built around two intertwining stories: the lives of Kyiv writers (the Writers' Union, the ROLIT house, dachas in Irpin) and «unnoticed» Klavka seeking her place amidst the unfolding dramatic events (communal apartment, Evbaz).

Список використаної літератури:

1. Белімова Т. В. «Клавка» – роман про літературу, кохання і Київ (Гримич М. Клавка). Слово і Час. № 10. 2019. С. 116 – 122.
2. Гримич Марина Клавка. Роман. Київ: Нора-Друк, 2019. 336 с.
3. Гримич Марина. «Мені цікаво писати в різних жанрах, тому я неодноразово змінювала свій стиль». URL: <http://surl.li/mwvcsq> (дата звернення: 05.10.2023).
4. Ірванець Олександр. «Юра» і «Клавка»: Історична діалогія, гендерно врівноважена назвами. URL: <http://surl.li/mwbrd> (дата звернення: 05.10.2023).
5. Улюра Ганна. «Клавка»: Письменників мало люблять як людей. URL: <http://surl.li/i/mwvcsz> (дата звернення: 05.10.2023).

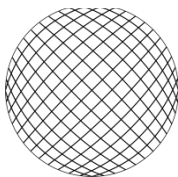

Собор Муз

на 5-му

Юлія **ГЕРАСИМЕНКО**
Олександра **ДРАГАЛЬЧУК**
Наталія **ЗАРУДНЮК**
Галина **КОЛОДЮК**
Тетяна **КРУЧИНСЬКА**
Ольга **СТАЛЬ**

Поетична сторінка

Юлія ТЕРАСИМЕНКО

Болісна війна

Який жорстокий нині світ -
Таким зробили його люди.
Десь чується ракет політ
І кров невинна тече всюди .

Все змінюється на руїни,
Страждає тіло і душа,
І в бідної , нещасної країни
Запасу сил уже нема.

Депресія все огортає,
Лиш вогник надії горить ,
Що Бог всемогутній здолає
Все із -за чого так серце болить.

Цей вогник надії шепоче ,
Що буде ще мир на землі ,
Все серденько б'ється, тріпоче,
Бо потопає все у злі .

Важко про це говорити ,
Для всіх невимовний біль
В часі з війною жити
І сипать на рани сіль.

Є світлі і темні дороги
З яких і плететься життя
В нім радощі є і тривоги -
Різнманітні почуття

І все це треба пережити,
Перетерпіти смуток , біль
І рухатись вперед , творити ,
Бо в усіх нас є спільна ціль .

Краса в дрібницях...

Кожен ранок сонце сходить ,
Розчиняється в небі пільма,
Свою магію знову зводить
Ранкова гамма крадькома .

Наче кожного дня стається ,
Та це дійство чарує очі ,
Лиш для того ,кому це здається
Красою після полуночі .

Можливо, бачить гарне у дрібницях ,
Лиш варто споглядати уважніше на все
І у маленькому величне щось таїця
Потрібно лиш вдивитися у це .

У п'янкi весняні чари ,
Яскравий літа оксамит .
Поглянуть на осінні хмари
Й безкрайній птах політ .

Краса усе довкола огортає,
Лиш треба придивитися пильніш ,
Які природа фарби розгортає
І поринати в них стрімкіш .

На яку вершину ми б не прямували ,
До якої би дороги не брели ,
Основне , що люди всі бажали,
Щоб шляхи до щастя привели .

Здається , просто відчуття ,
А як багато означає.
Хтось витрачає все життя,
А його в собі не має .

Хтось думав , щастя у багатстві,
Для когось спокій на душі ,
У когось у постійнім марнотратстві ,
А хтось живе життя чужі .

Хороші справи від серденька
І рідних посмішок розмай
Моя ідилія маленька ,
Як бачу свій щасливий рай .

Щоб на душі було тепло ,
Чиєсь кохання зігрівало ,
Щоб огортало лиш добро
І зло ніяк не дотаркло .

Для кожного своє щось означає ,
Але нехай воно у всіх живе ,

Бо лиш той, хто щастя відчуває
В правильному напрямку пливе .

Уборть – поліська гордість і краса

Чудова наша річка Уборть ,
Поліська гордість і краса ,
Побачивши , ніколи не забудеш ,
Чарує первозданністю вона .

Її вода - неначе ласка мами ,
Немов надійна батькова рука ,
Серед лісів , що понад берегами ,
Пливе до Прип'яті її дочка.

Про цю красу нам треба дбати ,
В ній сила , мудрість , доброта ,
Щоби могли й нащадки милуватись
Святою річкою буття .

Подяка солдатам

Ми дякуєм , солдати дорогі ,
За Вашу мужність і відвагу ,
За те , що нас бороните завжди ,
Що любите й цінуєте державу .

Ми хочемо віддати належну шану ,
Вам наші воїни - захисники ,
Та слів усі у світі буде мало -
Ми перед Вами вічні боржники

І поки Ви на фронті серед куль
Ми будемо молитися за Вас ,
Щоб не лилася більше кров ,
І віримо , що Бог почує нас.

Нехай ці мрії вже здійсняться
І Ви повернетесь живі .
Тоді в країні буде щастя !
Тоді щасливі будем ми !

Саша ДРОТЯЛЬЧУК

я навчилася жити без тебе
А ти... змусив плакати мої очі кольору неба
я потроху звикаю до того,
Що тебе більш не буде в моєму житті
Більше не почую голосу твого
Який розривається у каятті.

Ти навчився жити без мене
Тобі не було важко, це тебе омине
Ти потроху звикаєш до того,
Що дивишся аніме та фільми з іншими
Більше не показуєш почуття свого
Лишимося назавжди колишніми.

....

я почала курити, коли була з ним
А закінчила...ніколи
Взагалі я не курила вже 2 дні
Думала, кидатиму поволі

я почала пити, коли була з ним
Хоча в нас була домовленість не пити
І вона діяла десь..рік?
Як почуття тепер до нього вбити

я почала товстіти, коли була з ним
Бо мені..виписали антидепресанти
Ні, я не кажу, що причина лише в ньому,
а втім...

В дитинстві зрозуміла: не існує санти
Тепер я в вічних пошуках, в тенетах самоти
Ти сам-один чи з нею ти?
А втім..мені плювати
Та ти пиши мені листи
Хоча б один
я вирішила, що не буду більше сумувати.

...

я тобі присвятила
Цілу купу думок і віршів
я тебе полюбила

А ти кажеш: старання смішні

я тебе покохала
Так, ти був не такий як усі
я тобі показала
Яким світ може бути простий
І складний водночас
Недоспані ночі
Червоніють очі
Сниться сон пророчий,
Спи, не думай про все це
В мене кам'яне серце
Після всіх твоїх слів і скандалів
Якось маю я рухатись далі
Без тебе.

...

Ти був мені дорожчим за усіх
Ти завжди викликав на лиці сміх
Успіх
Ми нарешті розійшлися
Мабуть, то зорі так зійшлися.

...

В якийсь момент щось пішло не так,
Мій організм заблокував почуття любові
Це все прості слова
А серце лежить долі.
Давай розходитись поволі.

Тим, хто не повернувся,
Тим, хто не повертається,
Тим, хто не повернеться
Присвячується.

«De profundis»

1

Сонце постійно було холодне. Воно, звичайно, гріло. На світанку та заході робило небо теплим та яскравим. Але саме по собі здавалося якимось занадто прохолодним, наче там, куди воно пішло на ніч, хтось замінив його на щось несправжнє, на лампочку, чи ліхтарик як у наглядача.

Але в цьому був свій ритуал і свій розпорядок – сонце сходило й заходило, приблизно в той же самий час кожного дня, хоча зимою й світило мало. Сходило й заходило, і цим створювало порядок та дисципліну, наче ще залишилося щось від того справжнього сонця, яке з початку часів було для людей суворим учителем – вночі воно наказувало завершувати минулий день, і зранку наказувало починати новий.

Сонце не могло наказати спати вночі чи ні, сидіти вдома чи гуляти холодними вулицями, працювати вдень чи відпочити. Але воно не давало вирішувати чи почнеться новий день чи ні, і в цьому позбавляло впевненості і разом з тим знімало з пліч тяжке ярмо вибору.

Сонце сходило й заходило, і так вони знали коли наступало завтра.

2

Якби відвернутися від сірих подертих стін, заглушити втомлені голоси інших людей, то нізащо б ніхто не здогадався, що це місце для в'язнів. Як дивитися донизу з пагорба, там простягалася річка, що коштовно виблискувала на сонці. Над нею грізно нависали старі ліси – таких треба пошукати, з високими деревами та якими хоч тваринами. Там витоптані широкі стежки, розділені посередині тоненькою смужкою зеленої трави, що її не зачіпають колеса, коли тою стежкою їдуть. Трава коло стежок висока, подекуди зовсім прилягає до землі, приколисана вітром. А як вітер дув постійно – вона йшла хвилями, наче зелене море.

А зимою все замітав сніг, і тоді вже все було однакове, срібно-біле, але від того зовсім не гірше, і тоді цілий світ коштовно виблискував на сонці, а не тільки річка.

Так жив Художник.

І саме там, серед тих краєвидів, в'язні ніколи насправді в'язнями не були. Бо як можна було казати, що не маєш волі, якщо бачив зранку сокола, і знав, що летиш поряд з ним, якщо бачив як олені приходять пити до води, і був серед них? Якщо кожного разу, як лисиця забирала до нори лисенят, то кликала з собою? Так і повчав Художник, що не можна поневолити того, хто відмовляється бути в неволі.

Таким дивним здавалося, що світові було байдуже, він жив собі далі, що б там люди собі не уявили та не надумали. Хоч би яке ставалося серед людства горе, все одно разом із сонцем наставало завтра, прокидалися птахи, до річки приходили напиться звірі. І так суворий учитель сонце вчило людей триматися у світі, розуміли вони це чи ні. Воно починало новий день і в ньому треба було жити, бо сонце нікому ще не дало вибору.

Отак жив Художник.

3

Жоден наглядач не зміг би сказати коли і звідки взявся Художник. Він був наче частиною цього місця. Він був наче сонце, бо в нього теж був свій ритуал – кожного вечора Художник сідав серед інших, що відразу стихали, довго про щось думав, спираючись на руку, а тоді хтось питав:

– То як, буде завтра?

І Художник закінчував вже тоді думати, брав до рук приладдя і малював оте завтра. Воно могло бути будь-чим: лисицею в лісі, річкою, широким стовбуром дерева чи чіємось обличчям. Коли Художник закінчував роботу, тільки тоді поважно кивав і відповідав.

– От. Буде.

І всім від того було легше.

А Художник було собі думав після того, чи правильно робить. Чи не було б краще, щоб для них і не було наступного дня? Бо декому кожен день був однаковим, дехто давно згубив початок цим дням, а кінець зовсім не бачив. Але тоді Художник повертався на інший бік уві сні і думав, що робить правильно, бо завтра могло бути будь-чим. І наступало воно всюди – і там, де сонце холодне, і там де тепле.

А зранку Художник не тільки дивився навколо себе, але й прислухався, у всьому чуючи певну мелодію – і в банальному шелесті листя і у швидких та тихих словах «De profundis».

Коли випав сніг, мелодії стихли, бо все-все поступалося місцем першому пухкому снігу, усе створювало для нього тишу, щоб можна було почути як м'яко він падає на землю. Не заважав ні вітер, щоб сніжинки падали рівно, ні тварини з птахами, щоб сніг лежав рівно, ні люди, що дослухалися як тихо він падає.

І серед снігу було тепло.

4

Усі твори Художника зберігалися будь-де. Їх забирали до себе в'язні, викидали наглядачі, вони лежали під соломою, на столах, стільцях, на підлозі, висіли на стінах. І кожен його малюнок позначав собою певний день, який настав, але на жодному з них не було дати чи хоча б дня тижня.

Такий був їхній календар, що не мав у собі нічого від того календаря, до якого всі звикли, але від того був не гірший, а для в'язнів невимовно кращий.

І коли стінами ширилися хрипи та покашлювання, все одно на запитання Художник завше відповідав:

– Буде.

З Художником багато про що можна було поговорити, він багато знав і багато вмів, він знав історії й вигадки, охоче розповідав їх. Але найбільше цінності з усіх його слів мало одне-єдине, яке він невтомно повторював кожного вечора у відповідь на запитання:

– Буде.

І воно було. Під молитви та світло свічок, під сміх або сльози, або тихі розмови, воно наставало для кожного хто його дочекався. В такі ранки завше бачили одне й те саме: Художник поважно виходив на двір, поправляв на собі одіж, насував шапку на лоба (і де він тільки її взяв?) і дивився з пагорба на той простір, що відкривався перед ним. Отак Художник видивлявся завтра, яке намалює увечері. Він бачив його ще задовго до його настання, він бачив завтра ще в попередньому дні і ніколи у ньому не помилявся.

Ніхто не називав його пророком, хоча у них були ікони і навіть одна на всіх Біблія, хоча всі вони вірили у щось своє, для Художника не було потрібного слова, хоч як старанно вони шукали його у єдиній книзі, яку мали.

Бувало до нього підходили й вдень, і питали:

– Ну як, Художнику, видно завтра?

Художник посміхався, бо знав, що насміхаються, але ввечері все одно прийдуть до нього, щоб почути потрібне слово і побачити його малюнок, тож посміхався по-доброму і відповідав:

– Е, не видно ще! Сонце спіпить.

З самого початку, який тільки можуть згадати, Художник малював самим лише вугіллям на стінах чи на підлозі. Згодом звідкись у нього з'явився олівець, якого він вмів стругати будь-чим хоч трохи гострим і блаґенький папір. А через багато днів після того Художник знайшов випадково акварелі, що давно вже втратили хазяїна, і взяв їх собі. Уже коли роздивлявся їх надворі, Художник сказав пошепки одному із в'язнів:

– От подивися. Хіба з цим може не вийти намалювати «завтра»?

І в нього справді виходило. Чимраз краще.

5

Коли зранку їх підняли ще до того, як Художник пішов надвір, усі все зрозуміли. Надворі лежав сніг, але хтось чомусь постійно казав, що їх ведуть розстрілювати на Великдень. Художник того не заперечував, нехай для них буде і Великдень.

Художник був спокійний, і всі брали з нього приклад, як зі свого сурового учителя. А він дивився на те, що давно помітив – як світові не було діла до того, що відбувається. Під небом літали птахи, біля річки, на іншому березі, бавилися майже дорослі вже лисенята.

На якусь мить запала така тиша, наче знову йшов перший сніг. Тільки тепер усі замовкли перед Художником, чекаючи на те, що мали почути від нього. Навіть наглядачі, навіть люди зі зброєю піджимали губи та мовчки чекали, хоча й не розуміли до кінця що саме. Ніхто не смів поворухнутися під поглядом холодного сонця.

І нарешті звідкись пролунало:

– То як, Художнику, буде завтра?

Художник подивився на сонце, що ледь виднілося поза важкими хмарами. Він дивився на те, що бачив кожного дня, але кожного дня це було різне «завтра», хай яким однаковим воно виглядало. Художник думав про ескізи з вугілля на стіні і свої акварельні картини.

– Буде.

Галина КОЛОДЮК

Вдовина доля

Відходять у вічність батьки. Зрілими стаємо ми. І все частіше зринають у пам'яті мамині розповіді про її тяжке воєнне дитинство та повоєнну юність. Вони просяться на папір, і я даю їм волю.

Рання весна сорок сьомого року.

До хати увійшла Уляна. Її висока постать здавалася ще вищою при світлі каганця.

Тяжкі роздуми гнітили душу вдови. Зерна вже майже не лишилося, а до нового врожаю ще он як далеко. Чим вона буде годувати своїх дітей. Старша – Маруся – бачила материну скруту і, чим могла, допомагала. А менші – восьмирічна Галя та шестирічний Грицько – безпечно гралися на печі, раз по раз спускалися до столу, щоб щось з'їсти. А харчі з кожним днем танули, як весною сніг.

Чимало людей їхало на захід України міняти одяг на крупу та борошно. Не раз про це вже думала й Уляна, подумки перебираючи речі, що залишилися від вбитого на війні чоловіка Миколи. Він був добрим шевцем. Лишилися заготовки на кілька пар чобіт, добрий кожух, куплений перед самою війною. Уляна все надіялась, що якось воно обійдеться, що не доведеться нікуди їхати. Але...

Сьогодні прийшла чоловікова сестра Маріка з Новоселиці. Було вирішено, що в Западну (так говорили) поїде з тіткою Маруся, їй вже чотирнадцять.

Сумно було увечері в хаті. При світлі каганця Уляна збирала речі для обміну на продукти. Клунок потроху збільшувався. А страшні думки снувалися у вдовиній голові. Вона згадувала розповіді, одну гнітючішу за іншу.

Часто люди їхали не лише у товарняках, а й зверху на вагонах. Бандитів після війни теж було багато, вони не тільки грабували людей на вокзалах. Розказували ще жахливіші речі. Коли поїзд їхав улоговиною, вуркагани кидали мотузки з гаками. Що попадеться на гак, те й стягнуть з даху вагона. Мішок – то й мішок, людина – стягнуть і людину. Скільки то людей, як у воду канули, ні слуху ні духу.

Аж дроз півшов по Уляниному тілу, серце стрепенулося й заніміло. Що ж вона робить? Куди посилає свою Марусю? А що, як вона не повернеться? Сльози побігли по ще вродливому обличчі жінки. Ні! Рішучим кроком увійшла із сіней у хату. Маруся сиділа на ліжку вже зібрана. Треба було йти на поїзд. До Чернявки – кілометрів шість. Підійшла до доньки:

– Роздягайся! Нікуди ти не поїдеш. Якщо судилося нам померти з голоду, то померемо разом.

Обняла Уляна трьох своїх дітей і гірко заплакала, проклинаючи вдовину долю.

Петяна КРУЧИНСЬКА

Життя складалось невпопад,
Знов їх шляхи розкинуті надвоє.
Мов сумний, хмурий листопад,
Лишив ти в серці так раптово,
Великий згусток туги та жалю,
І вже немає того блиску запального.
Так сильно душу рве мою,
Не можу,
Ріже аж до болю.
І вже надії не лишилось,
Скоріше б трути випити до дна.
Напевно так нам й не судилось,
Пізнати справжнього життя.

Немає часу для поезій,
Бо весь мій час вкрадаєш ти.
І поцілунок свій смертельний,
Даруєш вкотре ти мені.
Знов відчуваю порожнечу,
А в серці - сильну колотнечу,
Коли не поруч, не зі мною,
І рветься вже душа струною.

Догоряє останній мій вогник,
Серед степу бездонних зірок,
Лише тихо промовлює "де ти?",
І вже тліє остання з свічок.
І надії таки не лишилось,
Сподівання розбиті ущент,
І для мене ти, сонце, світилось,
Залишився останній куплет.
Як піду серед рідних я нив,
Буду бігати мов навіжена,
Обірветься життя надвечір,
Упаду як пташка таємна.
Будуть лити бентежні дощі,
Поливати все тіло водою,
Потім листя присипле мене восени,
Стануть ворони кричати луною.
А взимку мене огорне,
Тепла ковдра біленька,
А на весну усе розцвіте,
І на місці тім проросте,
Сон-трава голубенька.

Ольга СПАДЬ

Коли тебе хвилювало існування слів?
Їх скручення, склепіння, жмені...
Ти звик приймати їх через послів
слова зронені, затерті, полонені.
Ти ж не бачив їх зів'ялий цвіт
і пахощі сердешні.
Ти не хотів вийти до їх орбіт,
не вірив у пророцтва прийдешні.
Ти не йняв віри їх божим химерам,
ні послам, розкривавленим яро.
Не ходив по їх заспанам храмам,
споглядав на них тільки понуро.
То коли ж тебе хвилювало існування потвор,
що їх що століття плекають?
Їх щораз звивається хор
і заспані храми черкають.

Страчений талант згубив тебе
у імпресіоністичних мареннях.
А тепер шукає себе
у химерних коханнях.
Він шукатиме заспанним містом
і розцяцькованим дахом.
Йому закажуть бути реалістом,
та він швидше обернеться прахом!
Він шукатиме серед квітневого снігу,
розкривавивши пальці.
А через мить виграватиме фугу,
аби не битись в змученім вальсі.
Він створив уже безліч «себе»
і безліч кохань із «тобою».
Він ваші душі тихенько шкребе:
най вони ліпше укриються млою.

Небо губилося у розсіпі круків
і різалось дьогтяним пір'ям.
Воно стало тлом гучнозвуків,
народжених у надвечір'я.
І обкрай чорніє день
і круки, згублені у тлі,
вже прагли одкровень
крихких, ламких як ті вугли.
А небо важіло, небо кричало,
небо ламалось і небо звивалось

і назад іскристо метало
дьюгтяне пір'я, що зосталось.
Кашель круків терзав душу неба
кришив і на землю ронив.
Небо ж споглядало на Феба,
що за увесь час і слова не зронив.

Чорні круки через крик кружляють над труною. У чорній труні лежав білий юнак: занадто юний, аби пізнати смерть, але ж він проти неї підняв свій кулак!

Круки важко, розлого викрилюють над мерцем, наче хочуть впитися пазурами в душу. Викрилюють, наче виписують руни смерти над свіжою могилою в травні. Викрилюють, наче заколисують мерця. Кричать, надриваються, аби мрець глибше заснув.

Вірні сторожі травневих труп не втомились перекикувати розпачливий, роз'ятрений, розкривавлений рев мерців: вони для цього народжені! Народжені, щоб викрилювати над похованими життями; щоб хитко розправляти над духами пір'я... і бути... бути поруч... Мерцю теж буває самотньо...

Вони спираються крильми на повітря, аби над ними аби над ними не довелось викрилювати. Бо є кого проваджати; бо є кого заколисувати чорним криком; бо є за кого ручатись перед смертю; бо є чий марення сторожити.

Аби тільки чорних сторожів вистачило кожному маренню!

Збіліла яблуня ридала білим цвітом, вкривала роз'ятреними сльозами вогку землю. Дівчата радо підставляли обличчя під ті зів'ялі, змарнілі, сонцеосіяні сльози. Їх то спокійно, невимушено, то жваво і хижо втоптували у землю. Сльози-сонце гнулись, бруднились під тяжкістю людських ніг.

А на ті сльози, що геть втоптались, падали нові. І усі ходили повз самотню яблуню і тішилися її сльозам-перлам, бо ж буде врожай.

Нікого не цікавив самотній яблуні плач. А їй ж хотілося кричати до забуття, до всезнесилля...

А люди тішилися... Тішилися з чорної безневиходи... тішилися і вивальсовували на збіднілих сонцеперлах...

УЧАСТЬ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУР І МЕТОДИК ЇХ НАВЧАННЯ У ПРОГРАМІ «ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ» НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)

Кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання ННІ філології та журналістики щороку виступає закладом-партнером та спільно з кафедрою міжкультурних досліджень Центрально-Східної Європи Варшавського університету бере участь у програмі «Популяризація польської мови» Національного агентства академічної мобільності.

У 2022 році було реалізовано проєкт «Культура І Речі Посполитої в діалозі з українською культурою» («Kultura I Rzeczypospolitej w dialogu z kulturą ukraińską»).

Початково організатором керівником кафедри міжкультурних досліджень Центрально-Східної Європи проф. Йоанною Геткою передбачалося відвідання України польською групою, та Польщі – групою з України. Проте повномасштабне вторгнення внесло свої корективи. Група здобувачів ННІ філології та журналістики 11 – 18 червня та 11 – 18 вересня 2022 року в супроводі доцента кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Вікторії Білявської перебували у Варшаві, де мали змогу ознайомитися з культурною спадщиною наших народів, побувати на лекціях провідних науковців кафедри міжкультурних досліджень Центрально-Східної Європи та подискутувати з польськими студентами під час реалізації спільних проєктів.

У 2023 році співпраця розширилася. Окрім нашого ЗВО та Варшавського університету, до проєкту, фінансованого Національним агентством академічної мобільності, долучився Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та Потсдамський університет. Міжнародна науково-дидактична програма «Мури впадуть – польський досвід вигнання в культурі та літературі» («Mury runą – polskie doświadczenie uchodźcze w kulturze i literaturze») реалізовувалася в два етапи: перший – 27 – 31 травня 2023 року згуртував студентів Польщі, України та Німеччини у Варшаві, а 16 – 20 вересня 2023 року – в Берліні та Потсдамі. Студенти занурилися в дослідження українських

та німецьких культурних слідів емігрантів у Польщі, та українських і польських – у Німеччині.

У жовтня 2023 року стало відомо, що наступний проєкт «Вітаємо в Польщі. Польська мова та культура для українців. Подібні та відмінні риси наших мов та культур» («Witamy w Polsce. Język i kultura polska dla Ukraińców. O różnicach i podobieństwach między naszymi językami i kulturami») отримав фінансування від Національного агентства академічної мобільності на 2024 рік. Співорганізаторами стали: Варшавський університет, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Планується залучити до заходів, які відбуватимуться протягом десяти днів у Любліні, Варшаві та Гданську, більше 50 учасників із названих навчальних закладів.

Вікторія БІЛЯВСЬКА,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та
зарубіжної літератур і методик їх навчання

Наукове видання

ПОЛІЛОГ

№ 11, 2023

Науково-публіцистичний збірник
кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх
навчання Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Засновано у 2013 р.

Друкується за авторською редакцією

**Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність
за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та
інших відомостей. Редакційна колегія залишає за собою право
скорочувати та редагувати подані матеріали.**

Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таґома. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 4.4, обл. вид. арк. 4.5. Наклад 30.
Зам. 888

Комунальне книжково-газетне видавництво «Полісся»
10008 Житомир, вул. Шевченка, 18а
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру:
Серія ЖТ №5 від 26.02.2004 р.